М. Ю. Груша, І. Ц. Сухаверава

Беларуская мова

Чароўны сшытак

4 клас

Адказы

Мінск
«Аверсэв»
2021

Паўтарэнне вывучанага ў 3 класе

1 Кожны месяц года мае сваю назву. *В*ерасень — першы месяц восені. *Н*а дрэвах пачынае жаўцець лісце. *У* высокім небе не чуваць ужо звонкага спеву жаваранка. *П*тушкі адлятаюць у вырай. *К*аліна і рабіна ўбраліся ў чырвоныя пацеркі. *Н*а балотах яркімі вугольчыкамі гараць журавіны. *З*ацвілі верасы. *Т*аму і называюць месяц вераснем.

У тэксце *9* сказаў.

2 Плысці *па* рацэ, вырасла *на* агародзе, зайшлі *да* бабулі, стаялі *перад* (*за*) домам, плысці *па* возеры, выйсці *з* аўтобуса, стаяць *каля* (*ля*) дошкі, карысны *для* здароўя, даехалі *да* лесу.

3 Лыжнік, замарожу, сырны, хмарка, нотныя, чыгунка, забудова.

4 Бя*с*конца, ра*с*казаў, бя*з*лессе, на*д*рэзаў, ра*с*цягнуў, а*д*вёў, *з*лізаў, па*з*ліў, *з*'есці, ра*с*пальваць, *з*рабіў, *с*трымаўся, па*д*крэсліць, *з*маўчаў, па*ды*ходзіў.

5 Насенне, бездарож*ж*а, задан*н*е, льецца, асенні, гадзін*н*ік, чытанне, высокі, нараджэн*н*е, ван*н*а, су*д*дзя, група, зацішша, Палес*с*е, пячэнне, жыл*л*ё, узбярэжжа, адзен*н*е, восен*н*ю, вушы, здзіўленне.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Правер сябе

1 Выказванне, у якім некалькі сказаў звязаны паміж сабой па сэнсе, — *тэкст*.

Сказы ў тэксце аб'яднаны *тэмай* і *асноўнай думкай*. Тое, аб чым гаворыцца ў тэксце, — гэта *тэма*. Галоўнае, аб чым аўтар хоча сказаць чытачу, — гэта *асноўная думка тэксту*. На тэму або асноўную думку можа ўказваць *загаловак*.

Пачатак тэксту расказвае, аб чым пойдзе гаворка ў тэксце.

Асноўная частка тэксту апавядае пра пэўныя падзеі.

Канцоўка тэксту падводзіць вынік таму, пра што расказваецца ў тэксце.

2 Слова або некалькі слоў, якія выражаюць закончаную думку, — гэта *сказ*.

Па мэце выказвання сказы падзяляюцца на *апавядальныя*, *пытальныя*, *пабуджальныя*.

Сказ, у якім паведамляецца пра падзеі, з'явы, называецца *апавядальным*. У канцы такога сказа ставіцца *кропка*. Сказ, у якім выражаецца пытанне, называецца *пытальным*. У канцы такога сказа ставіцца *пытальнік*.

Сказ, у якім выражаецца просьба, загад, парада, заклік да дзеяння, называецца *пабуджальным*. У канцы такога сказа ставіцца *кропка* або *клічнік*.

Апавядальны, пытальны і пабуджальны сказы могуць быць *клічнымі*, калі ў іх выказваецца моцнае пачуццё.

Спампавана з сайта www.aversev.by

3

адз. л., м. р. *адз. л., м. р.*
З гушчару выходзіць магутны зубр. Нечакана сы-
адз. л., м. р. *мн. л., ж. р.* *адз. л., м. р.*
пануў моцны дождж. Буйныя кроплі дажджу гучна
адз. л., ж. р. *адз. л., м. р.* *адз. л., м. р.*
запляскалі па траве. На ўскрайку лесу стаяць зялё-
мн. л., ж. р.
ныя хвойкі.

4 Дужы (*адз. л., м. р.*) дзядзька; мокрая (*адз. л., ж. р.*) зямля; цяжкі (*адз. л., м. р.*) дзень; вясёлыя (*мн. л.*) людзі; яркае (*адз. л., н. р.*) сонейка; глыбокая (*адз. л., ж. р.*) яма; сонечнае (*адз. л., н. р.*) надвор'е; звонкі (*адз. л., м. р.*) смех.

5 Бегла (*пр. ч.*) па лесе лісічка. Убачыла (*пр. ч.*) яна пад кустом зайчыка. Сядзіць (*цяп. ч.*) ён, на лісу паглядае (*цяп. ч.*). Хацела (*пр. ч.*) ліса злавіць даўгавухага. Але ж у зайчыка былі (*пр. ч.*) спрытныя ногі. Уцёк (*пр. ч.*) ён ад лісы. Раскажа (*буд. ч.*) зайчык сваім сябрам, як перахітрыў (*пр. ч.*) лісу.

6 кавобла — *воблака*
вукпа — *павук*
лёнбу — *булён*
такшыс — *сшытак*
чыцьніад — *адчыніць*
ташпо — *пошта*
скісеньво — *восеньскі*
цвіадцьта — *адцвітаць*
тэбуродбр — *бутэрброд*
алнеп — *пенал*

Спампавана з сайта www.aversev.by

Ажыві малюнак

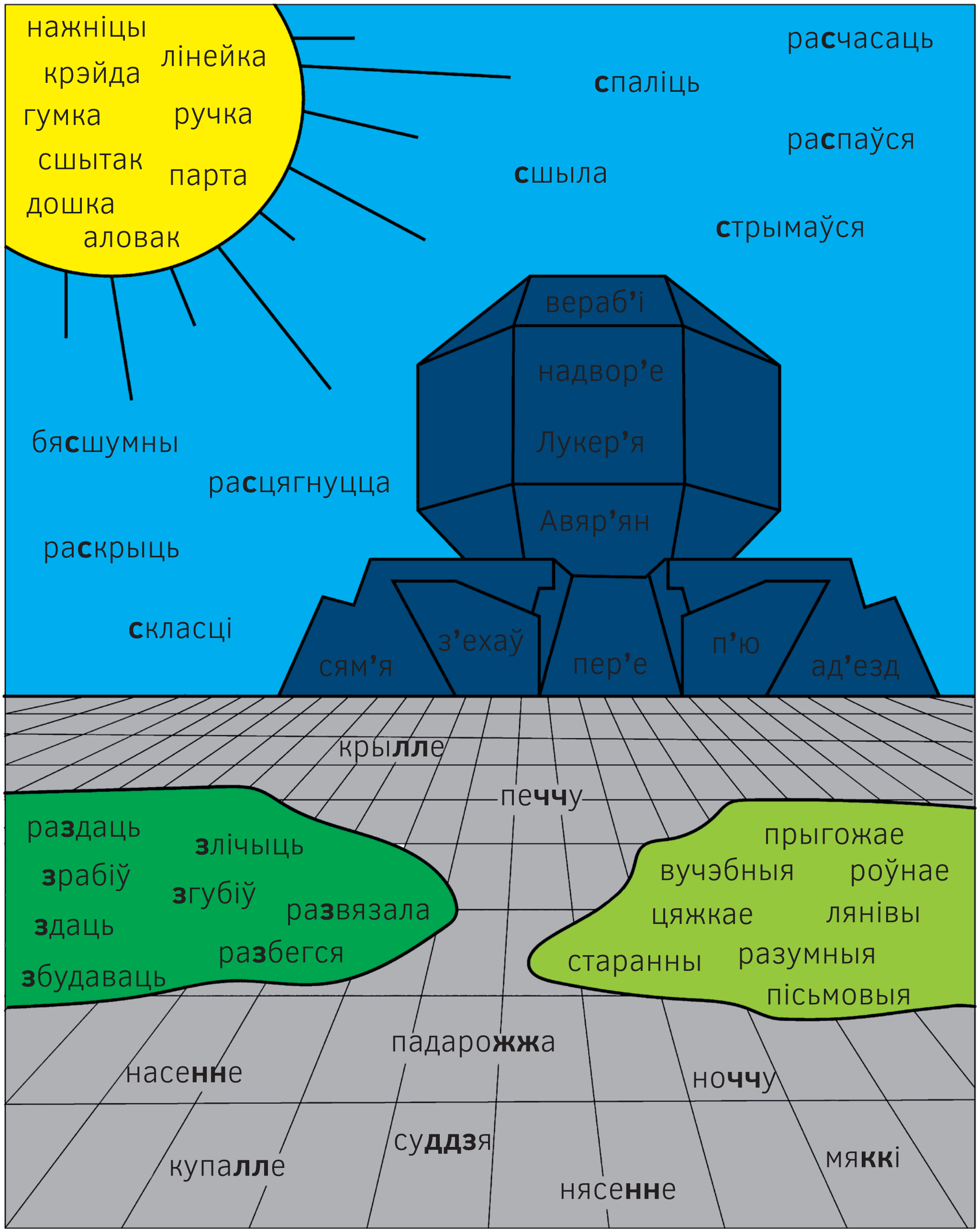

Спампавана з сайта www.aversev.by

Тэкст

2 Мы жылі ў *маленькай* вёсцы. Яна знаходзілася каля *вялікага* і *прыгожага* лесу. У лесе было шмат *розных* жывёл. Каля вёскі цякла *звонкая празрыстая* рачулка. Мы лавілі ў ёй *спрытных паласатых* акунькоў. У нашай вёсцы жылі вельмі *працалюбівыя* і *добрыя* людзі.

Апісанне.

3

Вавёрачка

Восенню можна *заўважыць* у лесе *вавёрачку*. Рыжым *агеньчыкам* мільгае яна ў *галінках*. Вавёрчына *жытло* знаходзіцца ў дупле *старога* дуба. Дупло *выслана* мохам. *Назапасіла вавёрачка* шышак, арэхаў, грыбоў на зіму. Зменіць яна сваё *адзенне* на цёплае *шэрае* футра. І зіма ёй не страшная!

4

Дзьмухавец

1. Вясною прачнулася зярнятка. 2. Яму захацелася паглядзець на сонейка. 3. Яно выпусціла маленькі парастак. 4. Парастак пачаў хутка расці. 5. Калі сонейка ўставала, то і парастак раскрываў зялёныя лісточкі. 6. Увесь дзень сачыў за сонейкам. 7. А вечарам закрываў свае лісточкі разам з ім. 8. Ён глядзеў на сонейка і вырас такім жа жоўценькім і вясёлым. 9. Прайшоў час. 10. На парастку замест жоўценькай кветачкі з'явіўся белы пухнаты шарык. 11. Шарык парастка складаўся з дзетак-насення. 12. Падзьмуў ветрык і панёс дзетак па свеце. 13. Парастак назвалі дзьмухаўцом.

Спампавана з сайта www.aversev.by

14. І разносіць зараз ветрык яго парашуцікі на новыя месцы жыхарства.

Правер сябе

1 1. гарадскі
2. яблык
3. дзённік
4. паштальён
5. шчасце
6. смяяцца
7. сшытак
8. ахвотна
9. свяціць
10. звінець

2 На сцяблінцы сядзеў прыгожы жучок. У яго была чорная галоўка і чырвоныя крыльцы. На крыльцах — чорныя плямкі. Распусціў свае лёгкія і празрыстыя крыльцы і паляцеў. Гэты жучок — божая кароўка.

3 Пад ногі Петрыку кінулася маленькае ка*ц*янятка. Ш*э*рая поўс*ць* на ім паднялася. Пушысты хвост стаяў трубой. До*ў*гія вушы кат*а́* натапырыліся. Спалохана гля*дз*елі зялёныя вочы. Ён быў вельмі малы і напалоханы.
Апісанне.

4 Выказванне на пэўную тэму — гэта *тэкст*. Тое, пра што гаворыцца ў тэксце, — *тэма тэксту*. Галоўнае, пра што аўтар хоча сказаць чытачу, — *асноўная думка тэксту*. Тэкст, у якім расказваецца пра дзеянні і падзеі,

Спампавана з сайта www.aversev.by

што ідуць адно за адным, — гэта *тэкст-апавяданне*. Гэты тэкст дае адказ на пытанне *што адбылося?* Тэкст, у якім апісваюцца прадметы, людзі, жывёлы, малюнкі прыроды, — гэта *тэкст-апісанне*. Гэты тэкст дае адказ на пытанне *які прадмет?* Тэкст, у якім тлумачыцца, даказваецца штосьці; гаворыцца аб прычынах падзей і з’яў, — гэта *тэкст-разважанне*. Гэты тэкст дае адказ на пытанне *чаму?*

Спампавана з сайта www.aversev.by

Ажыві малюнак

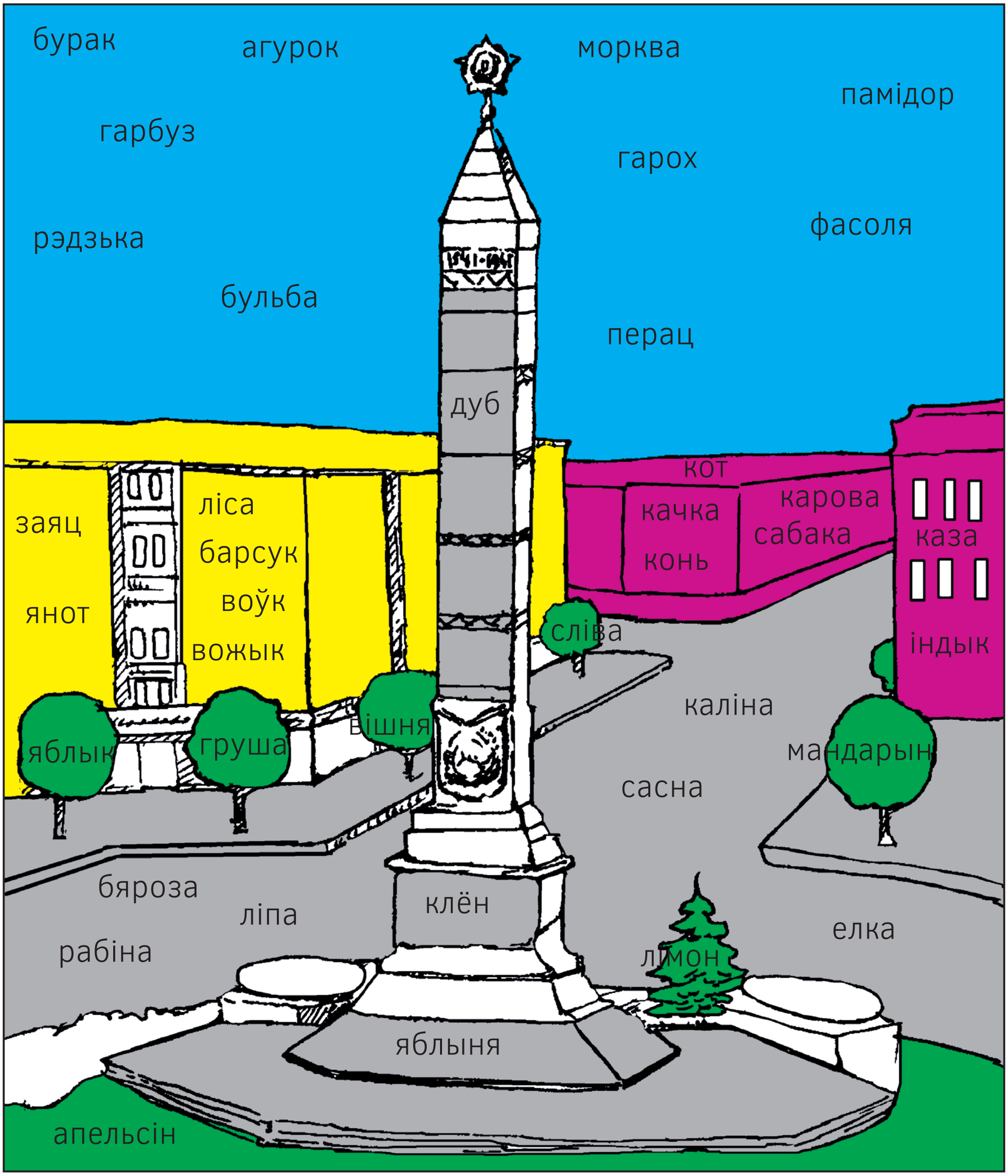

Спампавана з сайта www.aversev.by

Сказ

Аднародныя члены сказа

2 Зайшло сонца. *Х*утка пачынае цямнець. *С*певы птушак памалу заціхаюць. *У* лесе становіцца ціха. *Н*іхто не парушае лясную цішыню. *Т*олькі скрыпяць дрэвы. *П*ад дрэвамі трашчаць сухія галінкі. *Г*эта асцярожна прабіраецца лясны звярок. *Н*арэшце і ён знікае. *У* лесе пануе цішыня.

3 Ноч стаяла (якая?) *ціхая* (*цёплая*, *халодная*, *светлая*, *цёмная*...).

У густых лясах жывуць (хто?) *мядзведзі* (*ваўкі*, *лісы*, *лясныя жывёлы*, *звяры*).

На паліцах магазіна ляжалі (што?) *цацкі* (*кнігі*, *прадукты*).

(Хто?) *Птушкі* (*буслы*, *ластаўкі*, *шпакі*) восенню адлятаюць у вырай.

4 *Напрыклад*: Дзеці гуляюць у мяч, у хованкі, у футбол. Дзяўчынка малюе кветкі, звяроў, людзей. Радуюцца людзі сонейку, небу, дажджу, ветрыку. Спаборнічаюць спартсмены ў бегу, скачках, футболе, плаванні. Хлопчык чытае кнігі, часопісы, газеты. Бабуля вяжа шалік і шапачку.

5 Вецер вые, злуе, рве лісце, круціць пыл на дарозе.

Качка вучыць качанят плаваць і ныраць.

У агародзе растуць бульба, рэпа, памідоры, агуркі, цыбуля.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Дзеці збіралі ў лесе суніцы, брусніцы, чарніцы, маліны, ажыны.

У школе вучні вучацца чытаць, пісаць, рашаць задачы.

Знакі прыпынку ў сказах з аднароднымі членамі

2 Люблю адпачываць на лясным пяньку, слухаць шапаценне дрэў, нюхаць мядовы пах розных траў.

Усеўся шпак каля свайго доміка, пачысціў дзюбку і заспяваў.

3 ♦ Высока ў блакітным небе звіні*ц*ь, пераліваецца песня жа*ў*рука.

♦ Св*е*тлыя, сонечныя дні паплылі над з*я*млёй.

♦ Снег ля*жы*ць на кустах, на др*э*вах, на з*я*млі, на дахах дамоў.

♦ У са*д*ах даспяваюць яблыкі, грушы, слівы.

Правер сябе

1 ~~ЎТЖ~~Г~~ТЖЎ~~Р~~ЎЖЖ~~Ы~~ТЖЎ~~М~~ТТЎ~~Е~~ЎТЖ~~Ц~~ЎЖТ~~Ь ~~ЖЎ~~ — *грымець*.

~~ШЯЮШ~~Л~~ШЮ~~Е~~ЯШЮ~~Д~~ШЯЯ~~З~~ЮШЯ~~Ь~~ЮШЯ~~В~~Ш ЮЯ~~Е~~ШЯЮ~~ — *ледзьве*.

3 У нас былі ўрокі беларускай мовы і матэматыкі.
Дажджавая хмара павольна насоўвалася на вёску.

Спампавана з сайта www.aversev.by

4 Што парэзала для супу мама?
Хто парэзаў для супу грыбы, бульбу, цыбулю?
Як мама гатавала суп?

5 Члены сказа, якія адносяцца да аднаго слова ў сказе і адказваюць на адно і тое ж пытанне, называюцца *аднароднымі членамі*. Аднароднымі могуць быць *дзейнікі*, *выказнікі*, *даданыя члены сказа*.

Аднародныя члены сказа звязваюцца паміж сабой інтанацыяй пералічэння і словамі ***і***, ***а***, ***але***. Словы ***і***, ***а***, ***але*** — гэта *злучнікі*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Ажыві малюнак

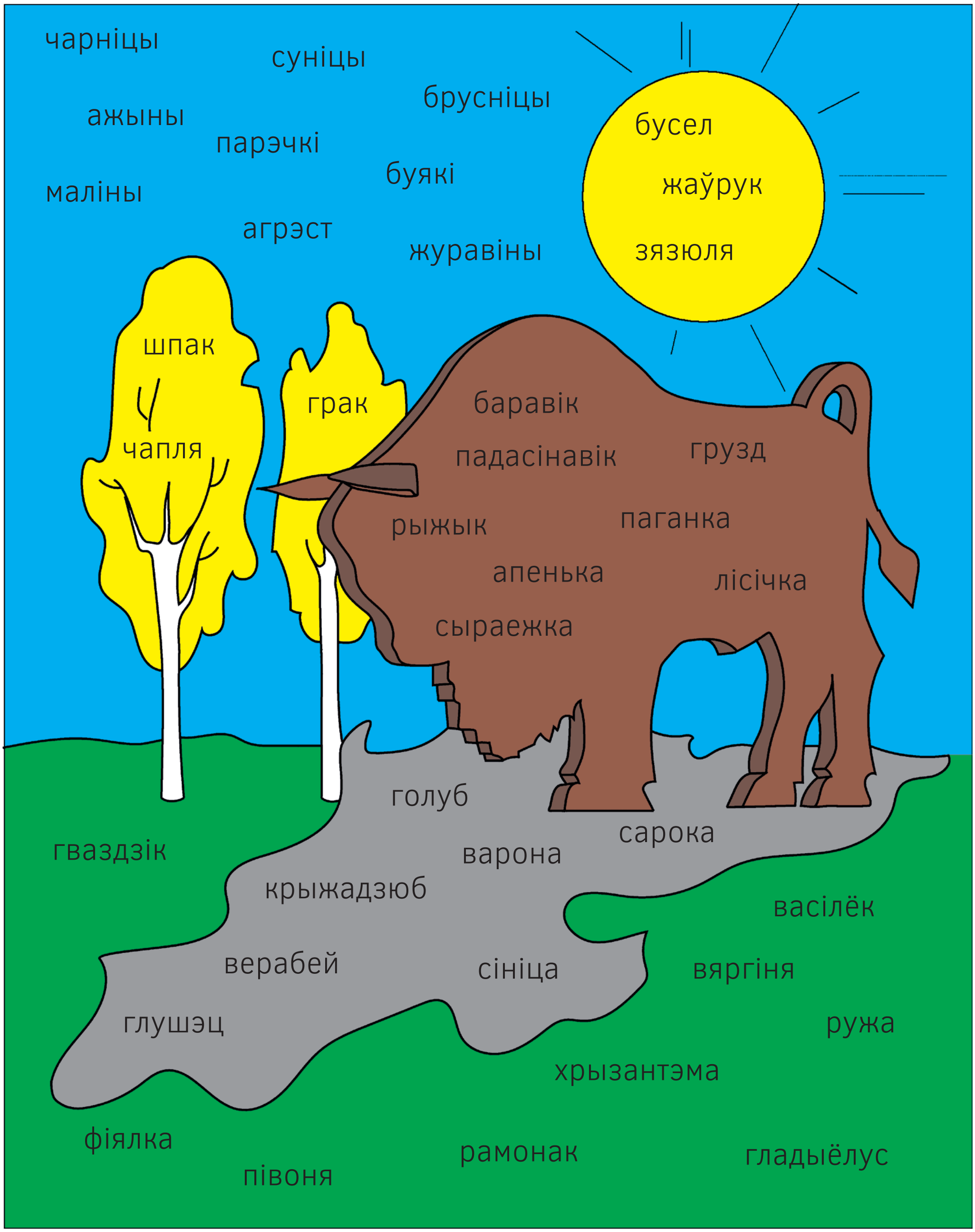

Спампавана з сайта www.aversev.by

Склад слова

1 Матуля звязала для дачкі і бабулі прыгожыя *берэты*. Для дачкі — маленькі чырвоны *берэцік*. Для бабулі — мяккі і зручны *берэт*.

2 Домам, талеркa, прыродзе, зімой, дзяўчынкаю, капітаны, вяршыні, заплакала, перагародка, навісла, зрабіла, адбягу, школьнай, рыбкі, жывёламі, чалавеку, сонечнай, вялікімі, жыццё, скарбамі.

3 Коцік, кот, кацяня, кіцяня, кошка.

Госць, гасцінец, пагасціць, гаспадарка, гасцёўня.

Будаўнік, будынак, будзільнік, будаваць.

Кіцяня — кіт, кітовы, кітабоец.
Гаспадарка — гаспадар, гаспадыня.
Будзільнік — будзіць, пабудка, разбудзіць.

4 Ноч, загад.

5 *Варэнне* — ягады, садавіна, звараныя ў цукры.

Павaрыха — жанчына-прафесіянал у прыгатаванні ежы.

Варэнік — маленькі вараны піражок.

Повар — майстар па прыгатаванні ежы.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Назоўнік

Змяненне назоўнікаў па склонах

2 *Хлопчыкі* (*Н. с.*) *і дзяўчынкі* (*Н. с.*) *пайшлі ў лес у грыбы* (*В. с.*). *Дзеці назбіралі баравікоў* (*Р. с.*), *падасінавікаў* (*Р. с.*), *падбярозавікаў* (*Р. с.*). *Дамоў дзеці неслі поўныя кошыкі* (*В. с.*) *грыбоў* (*Р. с.*). *Бабулі* (*Н. с.*), *матулі* (*Н. с.*) *будуць варыць і смажыць грыбы* (*В. с.*).

3 Разам з (кім?) *сябрам* (*Т. с.*); светлай (чым?) *паласой* (*Т. с.*); ішоў у (што?) *паход* (*В. с.*); ліст (чаго?) *дрэва* (*Р. с.*); прыйшоў да (каго?) *бабулі* (*Р. с.*); пабудавалі за (чым?) *вёскай* (*Т. с.*); напісала пра (што?) *сустрэчу* (*В. с.*); сустракала (каго?) *дзядулю* (*В. с.*); старонка (чаго?) *кнігі* (*Р. с.*); адказаць на (што?) *пытанне* (*В. с.*).

4 Ч*а*лавека (*В. с.*) паважаюць не за г*а*ды (*В. с.*), а за розум (*В. с.*). Дзе гультай (*Н. с.*) ход*з*іць, там зямля (*Н. с.*) не род*з*іць.

5 ~~ХЫШЫТШХЫЭЫШЫХЛШЫХЕЫХШГШЫШХРЫХЫШАХШЫХМШЫХЫАЫШХШ~~ — *тэлеграма*.

Н. с. (хто? што?) *тэлеграма*
Р. с. (каго? чаго?) *тэлеграмы*
Д. с. (каму? чаму?) *тэлеграме*
В. с. (каго? што?) *тэлеграму*
Т. с. (кім? чым?) *тэлеграмай*
М. с. (аб кім? аб чым?) *аб тэлеграме*

Спампавана з сайта www.aversev.by

Тры скланенні назоўнікаў

1 Назоўнікі жаночага роду (*яна*, *мая*): *ноч*, *гусь*, *лінейка*, *царэўна*, *агароджа*, *горка*, *паводка*, *лесвіца*, *гразь*, *чырвань*, *ножка*.

Назоўнікі мужчынскага роду (*ён*, *мой*): *ранак*, *ножык*, *храбрэц*, *цень*, *кастрычнік*, *стэп*, *Грыша*, *вусень*, *сабака*, *бярэзнік*, *боль*, *пераказ*, *рэкорд*, *табурэт*, *відэлец*, *човен*, *абутак*, *чарадзей*, *трыкатаж*.

Назоўнікі ніякага роду (*яно*, *маё*): *варэнне*, *святло*, *сонейка*, *падарожжа*, *кацяня*.

2

1-е скл.	2-е скл.	3-е скл.
вярба	*самалёт*	*смеласць*
горка	*святло*	*гусь*
гульня	*спартсмен*	*ноч*
гурба	*жаўрук*	*медзь*
завея	*жыта*	*прыгажосць*
сняжынка	*воблачка*	*мыш*
вёска	*малако*	*соль*
песня	*боль*	*печ*
вуліца	*дзень*	*маладосць*
хваля	*адчай*	*радасць*
птушка	*кефір*	

Соня, *плакса* — рознаскланяльныя назоўнікі.

3 Цемра — *святло* (*2-е скл.*), захад — *усход* (*2-е скл.*), сум — *весялосць* (*3-е скл.*), маладосць — *старасць* (*3-е скл.*), канец — *пачатак* (*2-е скл.*), хвароба — *здароўе* (*2-е скл.*), прыход — *адыход* (*2-е скл.*), верх — *ніз* (*2-е скл.*), гразь —

Спампавана з сайта www.aversev.by

чысціня (*1-е скл.*), грукат — *цішыня* (*1-е скл.*), соль — *цукар* (*2-е скл.*).

4 Павук (*2-е скл.*), булён (*2-е скл.*), гасцінец (*2-е скл.*), пошта (*1-е скл.*), *шчасце* (*2-е скл.*), сцюжа (*1-е скл.*), відэлец (*2-е скл.*), гарбуз (*2-е скл.*), надвор'е (*2-е скл.*), калідор (*2-е скл.*), месца (*2-е скл.*), яблык (*2-е скл.*), ручнік (*2-е скл.*), рукзак (*2-е скл.*), тэлеграма (*1-е скл.*).

5 Котёнок — *кацяня* (*2-е скл.*), друг — *сябар* (*2-е скл.*), ветка — *галінка* (*1-е скл.*), ветер — *вецер* (*2-е скл.*), автобус — *аўтобус* (*2-е скл.*), ёжик — *вожык* (*2-е скл.*), белка — *вавёрка* (*1-е скл.*), гусеница — *вусень* (*2-е скл.*), бумага — *папера* (*1-е скл.*), аист — *бусел* (*2-е скл.*), яблоко — *яблык* (*2-е скл.*), птица — *птушка* (*1-е скл.*), картошка — *бульба* (*1-е скл.*), платье — *сукенка* (*1-е скл.*), молодость — *маладосць* (*3-е скл.*).

Назоўнікі 1-га скланення і іх канчаткі

2

	цвёрды	мяккі	зацвярдзелы	*г, к, х*
Н. с.	*карова*	*гульня*	*мара*	*хмарка*
Р. с.	*каровы*	*гульні*	*мары*	*хмаркі*
Д. с.	*карове*	*гульні*	*мары*	*хмарцы*
В. с.	*карову*	*гульню*	*мару*	*хмарку*
Т. с.	*каровай*	*гульнёй*	*марай*	*хмаркай*
М. с.	*аб карове*	*аб гульні*	*аб мары*	*аб хмарцы*

Спампавана з сайта www.aversev.by

4

	Д. с.	М. с.
кніга	*кніз*[е]	*на кніз*[е]
дарога	*дароз*[е]	*пры дароз*[е]
рука	*руц*[э]	*аб руц*[э]
вёска	*вёсц*[ы]	*у вёсц*[ы]
муха	*мус*[е]	*аб мус*[е]

5 хваля — *хвал*[яй], *хвал*[яю]

гара — *гар*[ой], *гар*[ою]

рака — *рак*[ой], *рак*[ою]

сцяна — *сцян*[ой], *сцян*[ою]

сцежка — *сцежк*[ай], *сцежк*[аю]

Аленка — *Аленк*[ай], *Аленк*[аю]

глыбіня — *глыбін*[ёй], *глыбін*[ёю]

Валя — *Вал*[яй], *Вал*[яю]

вада — *вад*[ой], *вад*[ою]

муха — *мух*[ай], *мух*[аю]

школа — *школ*[ай], *школ*[аю]

вярба — *вярб*[ой], *вярб*[ою]

Правер сябе

1

Балерына

Балерына выступае на сцэне. Нам вельмі спадабалася выступленне *балерыны*. Карэспандэнт газеты вельмі зацікавіўся *балерынай*. У гэтым спектаклі ў *балерыны* вельмі прыгожае адзенне. У гэтым балеце мы ўбачылі знаёмую *балерыну*. Мы падарылі кветкі *балерыне*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

2

Рэпка

Пасадзіў дзед рэпку (*В. с.*). Вырасла рэпка (*Н. с.*) вялікая-вялікая. Пайшоў дзед цягнуць рэпку (*В. с.*). Цягнуў-цягнуў — не змог выцягнуць рэпку (*В. с.*). Паклікаў на дапамогу бабку (*В. с.*). Удваіх з бабк*ай* (*Т. с.*) не змаглі выцягнуць. Паклікалі яны ўнучку (*В. с.*) — не выцягнулі. Клікалі сабачку (*В. с.*) Жучк*у* (*В. с.*), кошк*у* (*В. с.*) Мурк*у* (*В. с.*) — не паддаецца рэпк*а* (*Н. с.*)! Вырашылі паклікаць мышк*у* (*В. с.*). Усе разам выцягнулі нарэшце рэпк*у* (*В. с.*)!

3 Кветкі ліпы (*Р. с.*); над ліпай (*Т. с.*); пчолы (*Н. с.*); раніцай (*Т. с.*); на зямлю (*В. с.*); раса (*Н. с.*); расою (*Т. с.*); трава (*Н. с.*); далінай (*Т. с.*).

4 Са слівай (*Т. с.*); вішня (*Н. с.*); моркву (*В. с.*); бабуля (*Н. с.*); вясной (*Т. с.*); з морквай (*Т. с.*); капуста (*Н. с.*); у сястры (*Р. с.*); кніга (*Н. с.*); вуліца (*Н. с.*); па вуліцы (*М. с.*); мяцеліца (*Н. с.*); у мяцеліцу (*В. с.*); хмара (*Н. с.*); з-за хмары (*Р. с.*); Алеся (*Н. с.*); Таня (*Н. с.*); Валя (*Н. с.*); каля яблыні (*Р. с.*); вішню (*В. с.*); у зямлю (*В. с.*); на паперы (*М. с.*); для кнігі (*Р. с.*); дарогай (*Т. с.*).

5

Сарока і ліса

Жылі побач *сарока* (*Н. с.*) і *ліса* (*Н. с.*). Сарока (*Н. с.*) была шумная, стракатала ўвесь час. Не давала *лісе* (*Д. с.*) паляваць. Стракатанне *сарокі* (*Р. с.*) чуваць было далёка. А *лісе* (*Д. с.*) яно перашкаджала сачыць за зайцамі. І вось *ліса* (*Н. с.*) вырашыла адпомсціць *сароцы* (*Д. с.*). Стаілася *ліса* (*Н. с.*) у кусце каля дрэва, дзе было гняздо *сарокі* (*Р. с.*). А пад куст прынесла кавалак

Спампавана з сайта www.aversev.by

хлеба, які знайшла каля *вёскі* (*Р. с.*). Падскочыла *сарока* (*Н. с.*) да хлеба, а *ліса* (*Н. с.*) кінулася на яе, хацела за хвост ухапіць. Ды *сарока* (*Н. с.*) убачыла *лісу* (*В. с.*), узляцела, звонка застракатала. Прыйшлося *лісе* (*Д. с.*) адбегчы далёка. А потым зрабіла *ліса* (*Н. с.*) сабе *нару* (*В. с.*) у іншым месцы. Далей ад *сарокі* (*Р. с.*)!

Назоўнікі 2-га скланення, іх канчаткі. Родны склон

2 Кот□, акно, камп'ютар□, камень□, золата, холад□, возера, мох□, шпак□, балота, домік□, вецер□, гняздо, дзяцел□, дзённік□, мароз□, агонь□.

3 Светлячок□ (*м. р.*), паток□ (*м. р.*), на лісточку (*м. р.*), знаёмства (*н. р.*), сонца (*н. р.*), з прастораў (*м. р.*), днём (*м. р.*), па свеце (*м. р.*), з агеньком (*м. р.*).

4

Н. с.	*агонь□*	*хлопчык□*	*здароўе*
Р. с.	*агню*	*хлопчыка*	*здароўя*
Д. с.	*агню*	*хлопчыку*	*здароўю*
В. с.	*агонь□*	*хлопчыка*	*здароўе*
Т. с.	*агнём*	*хлопчыкам*	*здароўем*
М. с.	*аб агні*	*аб хлопчыку*	*аб здароўі*

5 Каля дома, да аленя, без жолудя, замест таварыша, акрамя гароху, без сябра, каля гаража, з-пад пня, ад

Спампавана з сайта www.aversev.by

дажджу, з неба, без цукру, супраць акна, з-за яблыка, з-за надвор'я, ад вугла, для міру, супраць руху, каля лугу, да возера, замест слова, замест дывана.

Назоўнікі 2-га скланення, іх канчаткі. Давальны, творны, месны склоны

1 **Падарункі**

Алесю (*Д. с.*) і Міхасю (*Д. с.*) сябры зрабілі падарункі (*В. с.*). Вучню (*Д. с.*) Алесю (*Д. с.*) падарылі рукзак□ (*В. с.*) і альбом□ (*В. с.*). Маломy Міхасю (*Д. с.*) — караблік□ (*В. с.*) і цацачны самазвал□ (*В. с.*). Браты (*Н. с.*) былі вельмі задаволены прыемнымі падарункамі (*Т. с.*). Алесь□ (*Н. с.*) за сталом (*Т. с.*) малюе ў альбоме (*М. с.*). Міхась□ (*Н. с.*) у двары (*М. с.*) гуляе з самазвалам (*Т. с.*) і караблікам (*Т. с.*).

2 Радавацца чалавеку, здзіўляцца воблаку, даць сабаку, дапамагчы дрэву, падарыць гораду, пісаць Васільку, махаць самалёту, усміхацца сонцу.

3 Мыць мылам, сустрэцца з героем, піць з цукрам, лятаць над берагам, развіталіся з госцем, нара пад пнём, адрамантаваны майстрам, не жартуй з агнём, узмахнуць крылом, блішчэла серабром.

4 Плыць па возеры, гуляць па лесе, адпачываць у лагеры, зрабілі ў доме, выказваліся аб вучню, гаварылі аб выдатніку, растуць на пні, стаялі ў верасні, сядзела ў гняздзе, пабудавалі на ўзвышшы.

Спампавана з сайта www.aversev.by

5 Рыхтавацца да даклад*а* (*Р. с.*), ляжаць пад сонейк*ам* (*Т. с.*), прыслухацца да дзед*а* (*Р. с.*), размаўляць пра дзятл*а* (*В. с.*), прачытаць пра зубр*а* (*В. с.*), заступіцца за сябр*а* (*В. с.*), ляжаў на стал*е* (*М. с.*), паказвалі ў тэатр*ы* (*М. с.*), прывезлі на самазвал*е* (*М. с.*), сядзелі на бераз*е* (*М. с.*), намаляваць пад воблак*ам* (*Т. с.*), падрыхтавацца да ўрок*а* (*Р. с.*), прайшлі каля лес*у* (*Р. с.*), пачырванеў ад сорам*у* (*Р. с.*), не чуваць крык*у* (*Р. с.*), прачытаць у апавяданн*і* (*М. с.*), жылі пад неб*ам* (*Т. с.*), жадаць поспех*у* (*Р. с.*).

Правер сябе

1 *Сёння*, *улетку*, *плывец*.

3 Я не ведаю лепшага *настаўнік**а*** (*Р. с.*). Міхась убачыў *настаўнік**а*** (*В. с.*) малодшай сястры. Настаўніца прачытала сачыненне *вучн**я*** (*Р. с.*). Настаўніца выклікала да дошкі лепшага *вучн**я*** (*В. с.*). Алеся запрасіла *хлопчык**а*** (*В. с.*) на святочны канцэрт. Мы ўбачылі, што *хлопчык**а*** (*Р. с.*) няма на сцэне. Іголкі ў маленькага *вожык**а*** (*Р. с.*) былі мяккія. Ліса закаціла *вожык**а*** (*В. с.*) у ручай. У фільме паказалі подзвіг *салдат**а*** (*Р. с.*). Дзеці распыталі *салдат**а*** (*В. с.*) пра яго службу.

4

Буслянка

Буслы (*Н. с.*) звілі на дубе (*М. с.*) буслянку. З года (*Р. с.*) у год (*В. с.*) буслы (*Н. с.*) прылятаюць да роднага дуба (*Р. с.*). Каля буслоў (*Р. с.*) селіцца шмат шпакоў (*Р. с.*). У дупле (*М. с.*) суседняга дуба (*Р. с.*) пасяліліся

Спампавана з сайта www.aversev.by

вераб'і (*Н. с.*). Шпакі (*Н. с.*) і вераб'і (*Н. с.*) мірна жывуць з буслямі (*Т. с.*). Буслам (*Д. с.*) ніхто не перашкаджае гнездавацца каля дамоў (*Р. с.*). Жыхары (*Н. с.*) нават дапамагаюць буслам (*Д. с.*) будаваць буслянкі.

Назоўнікі 3-га скланення, іх канчаткі

1 Гусь, косць, мыш, гладзь, печ, сінь, рэч, сенажаць, ноч, столь, радасць, маладосць.

2 Радасць (*ж. р., 3-е скл.*) — *гора* (*н. р., 2-е скл.*), вільгаць (*ж. р., 3-е скл.*) — *сухасць* (*ж. р., 3-е скл.*), весялосць (*ж. р., 3-е скл.*) — *сум* (*м. р., 2-е скл.*), соль (*ж. р., 3-е скл.*) — *цукар* (*м. р., 2-е скл.*), старасць (*ж. р., 3-е скл.*) — *маладосць* (*ж. р., 3-е скл.*).

3

	цвёрды	мяккі	зацвярдзелы
Н. с.	*глыб[ ]*	*маладосць[ ]*	*ноч[ ]*
Р. с.	*глыб[і]*	*маладосц[і]*	*ноч[ы]*
Д. с.	*глыб[і]*	*маладосц[і]*	*ноч[ы]*
В. с.	*глыб[ ]*	*маладосць[ ]*	*ноч[ ]*
Т. с.	*глыб'[ю]*	*маладосц[ю]*	*ночч[у]*
М. с.	*на глыб[і]*	*у маладосц[і]*	*аб ноч[ы]*

4

	Р. с.	Д. с.	М. с.
моль —	*мол[і]*,	*мол[і]*,	*аб мол[і]*
кроў —	*крыв[і]*,	*крыв[і]*,	*аб крыв[і]*
высь —	*выс[і]*,	*выс[і]*,	*аб выс[і]*
печ —	*печ[ы]*,	*печ[ы]*,	*аб печ[ы]*
радасць —	*радасц[і]*,	*радасц[і]*,	*аб радасц[і]*

Спампавана з сайта www.aversev.by

5 Шаль — *шалем*, шынель — *шынялём*, печ — *печчу*, шэрань — *шэранню*, моладзь — *моладдзю*, гладзь — *гладдзю*, Беларусь — *Беларуссю*, мыш — *мышшу*, ноч — *ноччу*, шыр — *шыр’ю*, медзь — *меддзю*.

Правер сябе

1 П*а*шт*а*льён, тэл*е*гр*а*м*а*, б*е*рэт, *а*хвотн*а*, гр*ы*м*е*ц, л*е*дзьв*е*, *у*летк*у*, пл*ы*в*е*ц, б*а*л*е*р*ы*н*а*, сённ*я*.

2 Мы купілі сабаку вялікую костк*у*. Костк*а* ляжала ў кошыку. Мы далі сабаку костк*у*. Сабака падбег да костк*і*. На кост*цы* было мяса. Сабака быў рады кост*цы*. З костк*ай* у зубах сабака сядзеў каля будкі.

3 Пабудавалі за *Пцічччу*, гуляць з *мышшу*, вялікай *радасцю*, павеяла *вільгаццю*, пад нізкай *столлю*, вучнёўскай *моладдзю*, славіцца *гасціннасцю*, рускай *печчу*, дакрануцца *далонню*, цікавай *рэччу*, паміж *восенню* і зімой, першай *зеленню*.

4

Лыжная прагулка

Марозным днём (*2-е скл., Т. с.*) мы выйшлі за горад (*2-е скл., В. с.*) на лыжах (*1-е скл., М. с.*). За горадам (*2-е скл., Т. с.*) звярнулі з дарогі (*1-е скл., Р. с.*) і пайшлі па лесе (*2-е скл., М. с.*). Марознае паветра (*2-е скл., Н. с.*) прыемна абвявала твар (*2-е скл., В. с.*). Хутка паказаўся стромкі схіл (*2-е скл., Н. с.*) гары (*1-е скл., Р. с.*). З радасным крыкам (*2-е скл., Т. с.*) мы каціліся ўніз. Мы вярнуліся дамоў познім вечарам (*2-е скл., Т. с.*). Нам вельмі спадабалася лыжная прагулка (*1-е скл., Н. с.*)!

Спампавана з сайта www.aversev.by

5

Прятки

Дети играли в прятки. Митя спрятался за телевизором. Егорка залез под письменный стол. Витя закрылся в шкафу. Катя спряталась за шторами. Маленький Владик стал в уголочке и закрыл глазки ручками. Даже кот Мурзик выглядывал из-под одеяла. А Саша всех нашёл. Было очень весело!

Скланенне назоўнікаў у множным ліку

2 Цікавыя кніг*і*, паўнаводныя рэк*і*, шырокія вуліц*ы*, маленькія кацянят*ы*, прасторныя пако*і*, цяжкія практыкаванн*і*, раскідзістыя дрэв*ы*, высокія гор*ы*, меладычныя песн*і*, цёмныя ляс*ы*, новыя паліц*ы*, цёмныя ноч*ы*.

3 Узяў у хлопчык*аў*, выбраліся з ляс*оў*, назбіралі баравік*оў*, белых гурб*аў*, атрымалі ад сябр*оў*, не відаць сляд*оў*, сляды звяр*оў*, чародка снегір*оў*, паміж клён*аў*, сярод куст*оў*, некалькі кіламетр*аў*, шмат лас*оў*, зграя ваўк*оў*, шукае зайц*аў*, госці вучн*яў*, лясных жыхар*оў*, выпусціў з рук ☐.

4 Птушкі — *птушкам*, *птушкамі*;
дубы — *дубам*, *дубамі*;
краіны — *краінам*, *краінамі*;
лінейкі — *лінейкам*, *лінейкамі*;
сшыткі — *сшыткам*, *сшыткамі*;
пáрты — *партам*, *партамі*;
зоркі — *зоркам*, *зоркамі*;

Спампавана з сайта www.aversev.by

вучні — *вучн*[*ям*], *вучн*[*ямі*];
жывёлы — *жывёл*[*ам*], *жывёл*[*амі*];
ночы — *нач*[*ам*], *нач*[*амі*];
гараджане — *гараджан*[*ам*], *гараджан*[*амі*];
секунды — *секунд*[*ам*], *секунд*[*амі*].

5 хмары — *аб хмар*[*ах*]
акуляры — *на акуляр*[*ах*]
бацькі — *пры бацьк*[*ах*]
вароты — *на варот*[*ах*]
рэчкі — *на рэчк*[*ах*]
гарады — *на гарад*[*ах*]
штаны — *на штан*[*ах*]
вёскі — *у вёск*[*ах*]
людзі — *аб людз*[*ях*]
мары — *аб мар*[*ах*]
апельсіны — *у апельсін*[*ах*]
канікулы — *на канікул*[*ах*]
санкі — *на санк*[*ах*]
дарогі — *па дарог*[*ах*]

Правер сябе

1 Булён, смяяцца, бутэрброд, блішчаць, воблака, сшытак, ахвотна, паштальён, грымець, ледзьве, берэт, тэлеграма, балерына, плывец, сёння, улетку, гараджане, секунда.

Спампавана з сайта www.aversev.by

2

	1-е скл.	2-е скл.	3-е скл.
Н. с.	*совы*	*вожыкі*	*печы*
	песні	*сёлы*	*рысі*
Р. с.	*соў*□	*вожыкаў*	*печаў*
	песень□	*сёлаў*	*рысей*
Д. с.	*совам*	*вожыкам*	*печам*
	песням	*сёлам*	*рысям*
В. с.	*соў*□	*вожыкаў*	*печы*
	песні	*сёлы*	*рысей*
Т. с.	*совамі*	*вожыкамі*	*печамі*
	песнямі	*сёламі*	*рысямі*
М. с.	*аб совах*	*аб вожыках*	*на печах*
	у песнях	*у сёлах*	*аб рысях*

3

Н. с. *М. с.*
Дуюць вятр*ы*, распусціліся на галінк*ах*, бачыць
В. с. *В. с.*
жураўл*ёў*, глядзеў на хлопчык*аў*, назбірала падасі-
Р. с. *Н. с.*
навік*аў*, прыціхлыя птушк*і*, з'яўляюцца на прата-
М. с. *Д. с.* *Т. с.*
лінк*ах*, дапамагаюць бацьк*ам*, узыходзіць над пал*ямі*,
В. с. *Р. с.* *В. с.*
радуе людз*ей*, шмат звяр*оў*, марыць пра падарожж*ы*,
Т. с.
ласуецца ягад*амі*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

4 З кнігамі — *сябраваць з кнігамі* (*ж. р., мн. л., Т. с.*), да прыяцеля — *пайду да прыяцеля* (*м. р., адз. л., Р. с.*), аб Беларусі — *чыталі аб Беларусі* (*ж. р., адз. л., М. с.*), гісторыі — *цікавыя гісторыі* (*ж. р., мн. л., Н. с.*), джэмам — *намазалі джэмам* (*м. р., адз. л., Т. с.*), пад зоркамі — *гулялі пад зоркамі* (*ж. р., мн. л., Т. с.*), за дрэвамі — *хавацца за дрэвамі* (*н. р., мн. л., Т. с.*), пасля дажджу — *сустрэцца пасля дажджу* (*м. р., адз. л., Р. с.*), над зямлёй — *лятаць над зямлёй* (*ж. р., адз. л., Т. с.*), каля школы — *збіраемся каля школы* (*ж. р., адз. л., Р. с.*).

5 Гэта словы, якія абазначаюць *прадмет* і адказваюць на пытанні *хто*? *што*?

Назоўнікі, якія абазначаюць людзей і жывёл, адказваюць на пытанне *хто*?

Назоўнікі, якія абазначаюць рэчы, расліны, адказваюць на пытанне *што*?

Назоўнікі бываюць *галоўнымі (дзейнік)* і *даданымі* членамі сказа.

Бываюць *жаночага*, *мужчынскага*, *ніякага* роду.

Да назоўнікаў *жаночага роду* можна падставіць словы *яна*, *мая*.

Да назоўнікаў *мужчынскага роду* можна падставіць словы *ён*, *мой*.

Да назоўнікаў *ніякага роду* можна падставіць словы *яно*, *маё*.

Назоўнікі бываюць 1-га, 2-га і 3-га *скланення*.

Да 1-га скланення адносяцца назоўнікі *жаночага роду з канчаткамі -а, -я*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Да 2-га скланення адносяцца назоўнікі *мужчынскага роду з нулявым канчаткам і ніякага роду з канчаткамі -о, -ё, -а, -е*.

Да 3-га скланення адносяцца назоўнікі *жаночага роду з нулявым канчаткам*.

Назоўнікі змяняюцца па *ліках*.

Назоўнікі ўжываюцца ў *адзіночным* і *множным* ліку.

Каб вызначыць род назоўніка, змяняем яго так, каб ён абазначаў *адзін* прадмет, адказваў на пытанне *хто*? або *што*?, і падстаўляем патрэбныя словы.

Каб вызначыць род назоўніка, які стаіць у форме множнага ліку, трэба паставіць яго ў форму *адзіночнага* ліку і падставіць да яго патрэбныя словы.

Змяненне назоўнікаў па пытаннях называецца *змяненнем па склонах*, або *скланеннем*.

Склоны і склонавыя пытанні:

Н. с. — хто? што?
Р. с. — каго? чаго?
Д. с. — каму? чаму?
В. с. — каго? што?
Т. с. — кім? чым?
М. с. — (аб) кім? чым?

Спампавана з сайта www.aversev.by

Ажыві малюнак

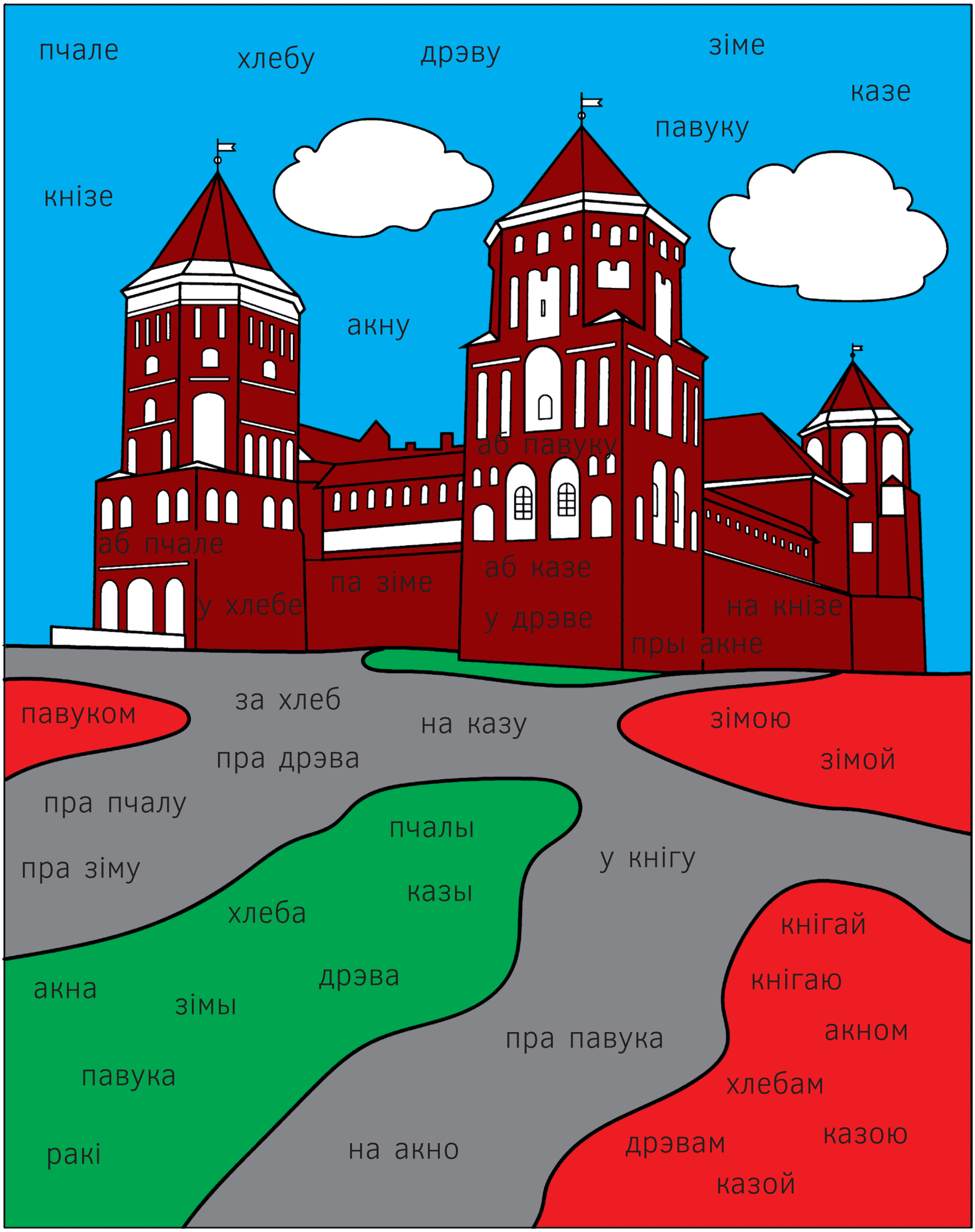

Спампавана з сайта www.aversev.by

Прыметнік

Змяненне прыметнікаў па родах, ліках і склонах

1 Дабрыня — *добры*, сум — *сумны*, літаратура — *літаратурны*, зіма — *зімовы*, клас — *класны*, дрэва — *драўляны*, хлеб — *хлебны*, рука — *ручны*, шакалад — *шакаладны*, школа — *школьны*.

2 Сонечны: *сонечны* настрой, *сонечнае* надвор'е, *сонечная* кропелька, *сонечныя* прамяні.

Прыгожы: *прыгожы* малюнак, *прыгожы* чалавек, *прыгожыя* кветкі, *прыгожы* ўчынак, *прыгожыя* словы.

3 Спакойныя (*мн. л.*) *дзеці*; салодкая (*ж. р.*, *адз. л.*) *цукерка*; маладое (*н. р.*, *адз. л.*) *пакаленне*; белы (*м. р.*, *адз. л.*) *снег*; снежныя (*мн. л.*) *гурбы*; шустрыя (*мн. л.*) *кацяняты*; шырокая (*ж. р.*, *адз. л.*) *дарога*.

Скланенне прыметнікаў мужчынскага і ніякага роду

2 Прыгожы подпіс (*м. р.*), новае паліто (*н. р.*), густы пыл (*м. р.*), шэры цень (*м. р.*), шырокі стэп (*м. р.*), спелы яблык (*м. р.*), моцны боль (*м. р.*), вучоны сабака (*м. р.*), густая таполя (*ж. р.*), залаты медаль (*м. р.*), белы вусень (*м. р.*), шэрая гусь (*ж. р.*).

Спампавана з сайта www.aversev.by

3 Дом (*які?*) высок[*і*]; дывану (*якому?*) мякк[*аму*]; алоўкам (*якім?*) каляров[*ым*]; аб возеры (*якім?*) лясн[*ым*]; у святле (*якім?*) ярк[*ім*]; лістом (*якім?*) клянов[*ым*]; пад дажджом (*якім?*) вяснов[*ым*]; на стале (*якім?*) драўлян[*ым*]; каля мухамора (*якога?*) чырвон[*ага*]; яблыкам (*якім?*) спел[*ым*]; ветру (*якому?*) халодн[*аму*]; аб надвор'і (*якім?*) пераменлів[*ым*]; пра фільм (*які?*) цікав[*ы*].

4 *Т. с.* — працавітым сумленным народам; *М. с.* — аб працавітым сумленным народзе.

Т. с. — салодкім спелым яблыкам; *М. с.* — на салодкім спелым яблыку.

Т. с. — чыстым празрыстым паветрам; *М. с.* — у чыстым празрыстым паветры.

Т. с. — маленькім рыжым лісянём; *М. с.* — аб маленькім рыжым лісяняці.

5 Сняжок (які?) *белы* (*адз. л., м. р., Н. с.*);
у садзе (якім?) *вялікім* (*адз. л., м. р., М. с.*);
лесам (якім?) *густым* (*адз. л., м. р., Т. с.*);
з прыяцелем (якім?) *добрым* (*адз. л., м. р., Т. с.*);
бацьку (якому?) *роднаму* (*адз. л., м. р., Д. с.*);
на агародзе (якім?) *маленькім* (*адз. л., м. р., М. с.*);
падарожжа (якога?) *доўгага* (*адз. л., н. р., Р. с.*);
дымам (якім?) *чорным* (*адз. л., м. р., Т. с.*);
са свістам (якім?) *гучным* (*адз. л., м. р., Т. с.*);
абеду (якога?) *смачнага* (*адз. л., м. р., Р. с.*);
воблака (якое?) *лёгкае* (*адз. л., н. р., Н. с.*).

Спампавана з сайта www.aversev.by

Правер сябе

1

17	1	14	16	26	15	10	12
П	А	М	О	Ч	Н	І	К

2 Вучню (*якому?*) *найлепшаму* (*адз. л., м. р., Д. с.*);
ветрам (*якім?*) *моцным* (*адз. л., м. р., Т. с.*);
за вуглом (*якім?*) *другім* (*адз. л., м. р., Т. с.*);
вугалю (*якому?*) *чорнаму* (*адз. л., м. р., Д. с.*);
вузлом (*якім?*) *марскім* (*адз. л., м. р., Т. с.*);
маладзік (*які?*) *яркі* (*адз. л., м. р., Н. с.*);
у красавіку (*якім?*) *цёплым* (*адз. л., м. р., М. с.*);
пры дрэве (*якім?*) *высокім* (*адз. л., н. р., М. с.*);
госця (*якога?*) *добрага* (*адз. л., м. р., Р. с. / В. с.*);
у горад (*які?*) *родны* (*адз. л., м. р., В. с.*);
у паветры (*якім?*) *свежым* (*адз. л., н. р., М. с.*).

н. р., Т. с. *н. р., В. с.*
3 Пушыст*ым* пакрывалам, у зімов*ае* надвор'е, на
м. р., М. с. *м. р., Т. с.* *м. р., Д. с.*
роўн*ым* катку, беленьк*ім* зайцам, марозн*аму* дню,
м. р., М. с. *м. р., Т. с.* *м. р., В. с.*
у цяжк*ім* ранцы, чароўн*ым* днём, пра моцн*ы* вецер,
н. р., Н. с. *м. р., Т. с.* *м. р., Р. с.*
пушыст*ае* кацяня, іскрыст*ым* снегам, зімов*ага* лесу,
н. р., В. с. *м. р., Т. с.* *м. р., В. с.*
у бел*ае* ўбранне, смачн*ым* кавуном, пра баскетболь-
м. р., М. с.
н*ы* мяч, у нов*ым* касцюме.

Спампавана з сайта www.aversev.by

4 Мы выйшлі на *вячэрнюю* (*В. с.*) прагулку. Нас абвявае *прахалодным* (*Т. с.*) ветрыкам. У *чорным* (*М. с.*) небе ззяюць яркія зоркі. *Рыжым* (*Т. с.*) агеньчыкам мільгае вавёрачка ў *гнуткім* (*М. с.*) галлі дрэў. Мы прайшлі побач з *невялікім* (*Т. с.*) ручайком. Вельмі *прыемная* (*Н. с.*) была прагулка!

5 Сладкий пирог — *салодкі пірог.*
Сказочный герой — *казачны герой.*
Молоденькое деревце — *маладзенькае дрэўца.*
Весеннее небо — *вясновае неба.*

Скланенне прыметнікаў жаночага роду

2 Вясна — *вясновая* (*ж. р.*) *ноч*;
кніга — *кніжная* (*ж. р.*) *паліца*;
радасць — *радасная* (*ж. р.*) *вестка*;
школа — *школьная* (*ж. р.*) *сталовая*;
цацка — *цацачная* (*ж. р.*) *крама*;
дабрыня — *добрая* (*ж. р.*) *жанчына*;
рака — *рачная* (*ж. р.*) *вада*;
зіма — *зімовая* (*ж. р.*) *раніца*;
бяроза — *бярозавая* (*ж. р.*) *кара*.

3 У сукенцы (якой?) *новай* (*адз. л., ж. р., М. с.*);
зямля (якая?) *чорная* (*адз. л., ж. р., Н. с.*);
вясну (якую?) *раннюю* (*адз. л., ж. р., В. с.*);

Спампавана з сайта www.aversev.by

на паперы (якой?) *каляровай* (*адз. л., ж. р., М. с.*);
з кнігай (якой?) *цікавай* (*адз. л., ж. р., Т. с.*);
пра вёску (якую?) *маленькую* (*адз. л., ж. р., В. с.*).

4 Восень (*якая?*) *халодная* (*адз. л., ж. р., Н. с.*);
пралескай (*якой?*) *маленькай* (*адз. л., ж. р., Т. с.*);
з дарогі (*якой?*) *шырокай* (*адз. л., ж. р., Р. с.*);
шапку (*якую?*) *зімовую* (*адз. л., ж. р., В. с.*);
на зорку (*якую?*) *яркую* (*адз. л., ж. р., В. с.*);
дзяўчынцы (*якой?*) *прыгожай* (*адз. л., ж. р., Д. с.*);
аб рыбцы (*якой?*) *рачной* (*адз. л., ж. р., М. с.*).

5 *Р. с.* — глыбокай паўнаводнай ракі; *Д. с.* — глыбокай паўнаводнай рацэ; *Т. с.* — глыбокай паўнаводнай ракой; *М. с.* — аб глыбокай паўнаводнай рацэ.

Р. с. — зімняй снежнай дарогі; *Д. с.* — зімняй снежнай дарозе; *Т. с.* — зімняй снежнай дарогай; *М. с.* — аб зімняй снежнай дарозе.

Р. с. — добрай вясёлай песні; *Д. с.* — добрай вясёлай песні; *Т. с.* — добрай вясёлай песняй; *М. с.* — у добрай вясёлай песні.

Правер сябе

1 *Ззяць.*

На небе *ззялі* яркія зоркі. У хлопчыка ад радасці *ззялі* вочы. Ад сонечных прамянёў *ззяла* кропелька расы. Посуд *ззяў* чысцінёй.

Спампавана з сайта www.aversev.by

2 Добр*ая*, горк*ая*, салодк*і*, добр*ая*, добр*ую*, ранн*яя*, позн*яя*, смачнейш*ай*, родн*ай*, родн*ая*, чуж*ая*, чуж*ой*, добр*ай*, добр*ая*.

3 Чырвон*ую* зару; у зімов*ую* сцюжу; у позн*юю* восень; пра родн*ую* краіну.

4 Прыйшла *ранн**яя*** (*ж. р.*, *Н. с.*) вясна. Хутка вырасла *густ**ая*** (*ж. р.*, *Н. с.*) трава. Зацвілі *вяснов**ыя*** (*ж. р.*, *Н. с.*) кветкі. Дзеці гулялі на *шырок**ай*** *прыгож**ай*** (*ж. р.*, *М. с.*) паляне. Над травой лётала *лёгк**ая*** (*ж. р.*, *Н. с.*) страказа. На ўскрайку паляны расла *вялік**ая*** (*ж. р.*, *Н. с.*) бяроза. На бярозе звіла гняздо *шэр**ая*** (*ж. р.*, *Н. с.*) варона. Яна гучна каркала, можа, таксама радавалася *цёпл**ай*** (*ж. р.*, *Д. с.*) вясне.

5 Я люблю гуляць па *бліжнім* лесе. Аднойчы восенню адбыўся *цікавы* выпадак. Вечарам я выйшла на *кароткую* прагулку. Раптам *вузкую* сцежачку перабегла вавёрка. Яна ўзабралася на *высокую* сасну і з *вялікай* цікаўнасцю пазірала на мяне. У зубках *рыжая* вавёрка трымала *маленькі* арэшак. Я стала размаўляць з *цікаўнай* вавёркай. Спачатку яна зацікаўлена слухала. Але ж неўзабаве я выпадкова махнула *невялікай* галінкай, якую трымала ў руках. *Рыжанькая* вавёрачка спуджана ўзмахнула *пухнатым* хвастом і скокнула на *іншую* сасну. Арэшак зваліўся на *сырую* зямлю. Можа, вясною прарасце.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Скланенне прыметнікаў множнага ліку

2 Дубамі (*якімі?*) *магутнымі* (*мн. л., Т. с.*);
нотам (*якім?*) *знаёмым* (*мн. л., Д. с.*);
птушак (*якіх?*) *пералётных* (*мн. л., Р. с.*);
на лыжах (*якіх?*) *новых* (*мн. л., М. с.*);
пад рабінамі (*якімі?*) *чырвонымі* (*мн. л., Т. с.*);
пры бацьках (*якіх?*) *родных* (*мн. л., М. с.*).

3 Прыгож*ыя* модн*ыя* акуляры.
Чырвон*ыя* садов*ыя* кветкі.
Вялік*ія* востр*ыя* нажніцы.
Нов*ыя* каляров*ыя* алоўкі.
Рознакаляров*ай* ярк*ай* вясёлкай.

4 Рыжыя смешныя шчаняты — *Р. с. — рыжых смешных шчанят; В. с. — рыжых смешных шчанят; М. с. — аб рыжых смешных шчанятах.*

Любімыя малодшыя сястрычкі — *Р. с. — любімых малодшых сястрычак; В. с. — любімых малодшых сястрычак; М. с. — аб любімых малодшых сястрычках.*

Бліскучыя маленькія рыбкі — *Р. с. — бліскучых маленькіх рыбак; В. с. — бліскучых маленькіх рыбак; М. с. — аб бліскучых маленькіх рыбках.*

5 Аб дзяўчынках добрых, прыветных — *М. с.*;
пры мараках падцягнутых, ваенных — *М. с.*;
у камп’ютарах сучасных, новых — *М. с.*;
на коўдрах снежных, белых — *М. с.*

Спампавана з сайта www.aversev.by

Правер сябе

1 *Вуліца*, *цвісці*.

2 Гэты выпадак а*д*быўся ў адным з *гарадскіх* двароў. На *канадскім* клёне, што расце паміж *высокімі* будынкамі, сям’я сарок змайстравала гняздо. *Заакіянскія* клёны тут добра ўж*ы*ваюцца з нашымі. Па́ра *белабокіх* птушак з *доўгімі вузкімі* хвастамі некалькі *дз*ён запар насіла ў дзюбах *танюсенькія* галінкі і стара*нн*а ўладко*ў*вала ў гняздо на дрэве, куды потым былі адкла*дз*ены два *маленькія* яйкі.

І тут з’явіліся дзве *шэра-чорныя* вароны, якія вырашылі адабраць яйкі і гняздо ў гаспадаро*ў*. Пачалася бойка. *Вялізныя* вароны кіп*ц*юрамі рвалі ў сарок пер’е, якое *лёгкімі* парашу*ц*ікамі падала на *зялёны* дыван травы, аздоблены *залацістымі* дзьмуха*ў*цамі. *Моцнымі* дзюбамі *хітрыя*, *нахабныя* вароны наносілі *балючыя* ўдары.

Але ўсё ж такі с*а*рокі перамаглі і а*д*білі ў ворага*ў* сваё гняздо!

3 У цёмн*ым* брудн*ым* пакоі — *у светлым чыстым пакоі* (*М. с.*).

Гарач*ае* летн*яе* надвор’е — *марознае зімовае надвор’е* (*Н. с.* / *В. с.*).

Нестаранн*ыя*, лянів*ыя* вучні — *старанныя, працалюбівыя* (*працавітыя*) *вучні* (*Н. с.*).

Спампавана з сайта www.aversev.by

Халодн*ым* зімов*ым* паветрам — *цёплым летнім паветрам* (*Т. с.*).

Брыдк*імі* пажоўкл*ымі* кветкамі — *прыгожымі свежымі кветкамі* (*Т. с.*).

Доўг*ай* зімов*ай* ноччу — *кароткай летняй ноччу* (*Т. с.*).

Вялік*ае* чорн*ае* кацяня — *маленькае белае кацяня* (*Н. с.* / *В. с.*).

Рознакаляров*ай*, ярк*ай* вясёлкай — *аднатоннай, цьмянай вясёлкай* (*Т. с.*).

4 1б, 2в, 3в, 4б, 5а, 6б, 7в, 8а.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Ажыві малюнак

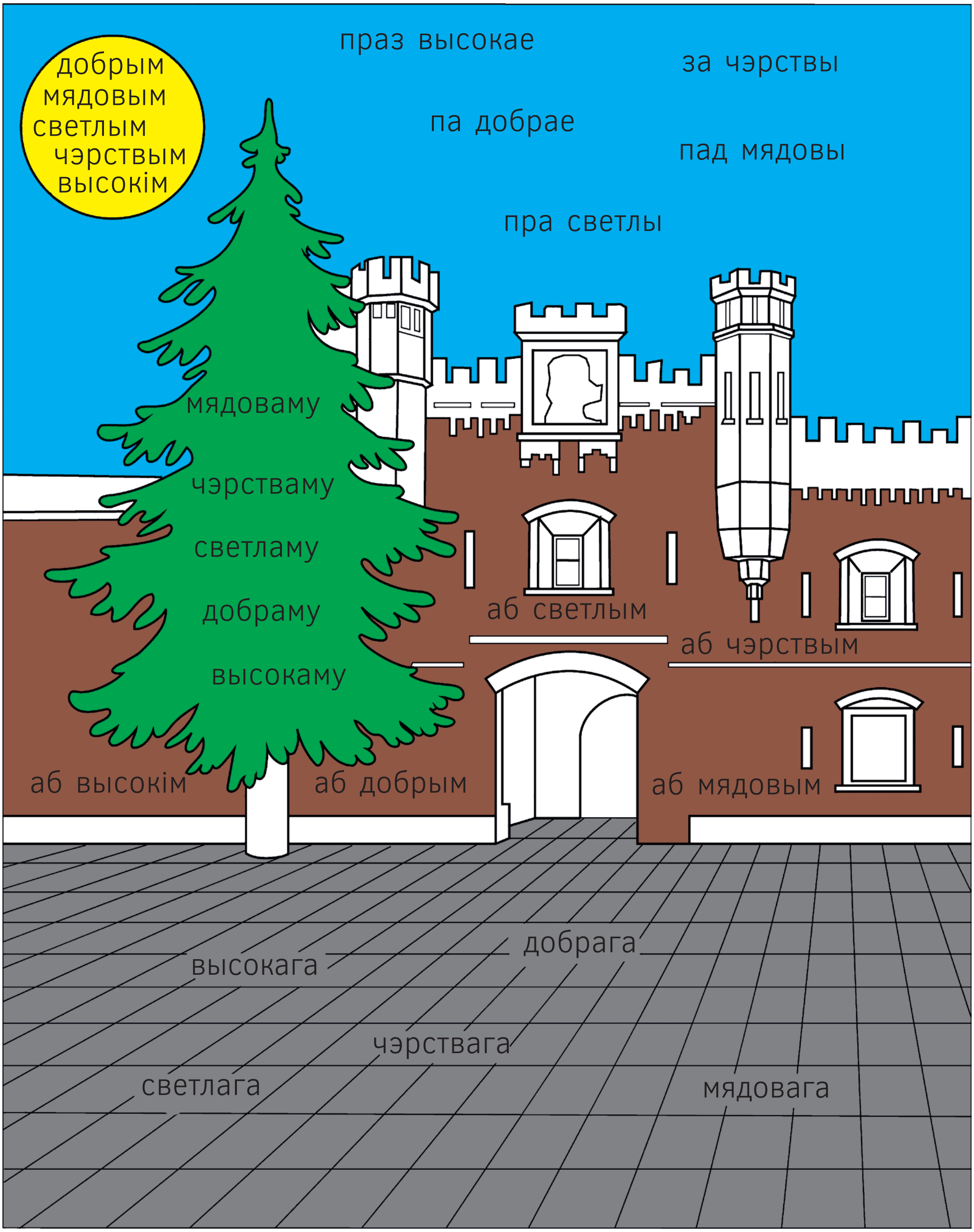

Спампавана з сайта www.aversev.by

Займеннік

2 Прайшлі паміж імі, намі, вамі;
стаяла супраць мяне, яе, яго;
ішлі насустрач нам, вам, ім;
вісела над ёю, табою, ім;
лятала вакол нас, вас, іх.

3 Пагаворым з *ёю* (*3-я ас.*, *Т. с.*);
намалявалі на *ім* (*3-я ас.*, *М. с.*);
пагулялі з *імі* (*3-я ас.*, *Т. с.*);
глядзелі пра *яго* (*3-я ас.*, *В. с.*);
падрыхтавалі для *іх* (*3-я ас.*, *Р. с.*);
пранеслі праз *яе* (*3-я ас.*, *В. с.*).

4 Пайшоў да *яго* (*Р. с.*), быў у *яго* (*Р. с.*), бачыўся з *ім* (*Т. с.*), успамінаю аб *ім* (*М. с.*).

Размаўляла з *ёю* (*Т. с.*), хадзіла да *яе* (*Р. с.*), была ў *яе* (*Р. с.*), гаварыла пра *яе* (*В. с.*).

3-я ас., Т. с.
5 Паляўнічы пайшоў у лес. За *ім* бег сабака. Вось
3-я ас., Н. с. *3-я ас., Д. с.*
прыйшлі *яны* ў лес. Раптам *ім* насустрач выскачыў за-
3-я ас., Т. с. *3-я ас., Р. с.*
яц. Сабака кінуўся за *ім*. Але ж заяц уцёк ад *яго*. Па-
3-я ас., М. с.
ляўнічы выйшаў на паляну. На *ёй* было маленькае азяр-
цо. Там сяліліся дзікія качкі. Паляўнічы асцярожна
3-я ас., Р. с.
падкраўся да *іх*, але тыя адчулі небяспеку і паляцелі.
Не ўдалося паляванне!

Спампавана з сайта www.aversev.by

Правер сябе

1 *Дэлегацыя*, чацвёрты, *услых*.

Мы вучымся ў *чацвёртым* класе. На ўроках фізкультуры я стаю *чацвёртым* па росце. Я адказаў на пытанне *ўслых*. Дачка чытала маме кніжку *ўслых*. Да нас у школу прыехала *дэлегацыя*. У складзе *дэлегацыі* былі нашы аднагодкі. У наступным годзе наша *дэлегацыя* паедзе ў іншы горад з візітам. У нашай *дэлегацыі* будуць толькі выдатнікі.

2 *Мы* (*Н. с.*) вучымся ў школе. У *нас* (*Р. с.*) добрыя адзнакі па ўсіх прадметах. *Нам* (*Д. с.*) даводзіцца многа працаваць. *Намі* (*Т. с.*) задаволены ўсе настаўнікі. Пра *нас* (*В. с.*) пісалі ў дзіцячым часопісе. Настаўнікі ходзяць з *намі* (*Т. с.*) ў кіно.

3 У *нас* была экскурсія ў лес. Мы спыніліся на палянцы. На *ёй* было шмат розных раслін. Побач з *намі* рос вялікі куст. На *ім* красаваліся прыгожыя кветкі. *Яны* вельмі прыемна пахлі. *Мне* захацелася сарваць кветку. А *яна* ўкалола *мяне* сваімі шыпамі. У *мяне* выступілі слёзы ад болю.

Тып тэксту: апавяданне.

4 Сядзеў каля *мяне* (*1-я ас.*, *адз. л.*, *Р. с.*);
хадзіла з *ёю* (*3-я ас.*, *адз. л.*, *Т. с.*);
прыбег да *яго* (*3-я ас.*, *адз. л.*, *Р. с.*);
расказаў пра *вас* (*2-я ас.*, *мн. л.*, *В. с.*);

Спампавана з сайта www.aversev.by

адпачывалі ў *нас* (*1-я ас.*, *мн. л.*, *Р. с.*);
вяртаўся з *табою* (*2-я ас.*, *адз. л.*, *Т. с.*);
спытаў у *цябе* (*2-я ас.*, *адз. л.*, *Р. с.*).

5 Гэта словы, якія ўказваюць на *асобу* ці *прадмет*, але не *называюць* іх.

Займеннікі, якія ўказваюць на асобы, называюцца *асабовымі*.

Займеннікі ў сказе бываюць *галоўнымі* ці *даданымі* членамі.

Займеннікі могуць ужывацца для сувязі *сказаў* у тэксце.

Яны дапамагаюць пазбегнуць *паўтарэння* адных і тых жа слоў.

Асабовыя займеннікі падзяляюцца на тры *асобы*.

1-я асоба — *я*, *мы*.

2-я асоба — *ты*, *вы*.

3-я асоба — *ён*, *яна*, *яно*, *яны*.

Займеннікі змяняюцца па *ліках*.

Асабовыя займеннікі бываюць *адзіночнага* і *множнага* ліку.

Я, *ты*, *ён*, *яна*, *яно* — займеннікі адзіночнага ліку.

Мы, *вы*, *яны* — займеннікі множнага ліку.

Займеннікі 3-й асобы ў адзіночным ліку маюць формы ўсіх трох родаў:

ён — *м. р.*;
яна — *ж. р.*;
яно — *н. р.*

Асабовыя займеннікі змяняюцца па *склонах*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Склоны і склонавыя пытанні:
Н. с. — хто?
Р. с. — каго?
Д. с. — каму?
В. с. — каго?
Т. с. — кім?
М. с. — (пры) кім?

Спампавана з сайта www.aversev.by

Ажывi малюнак

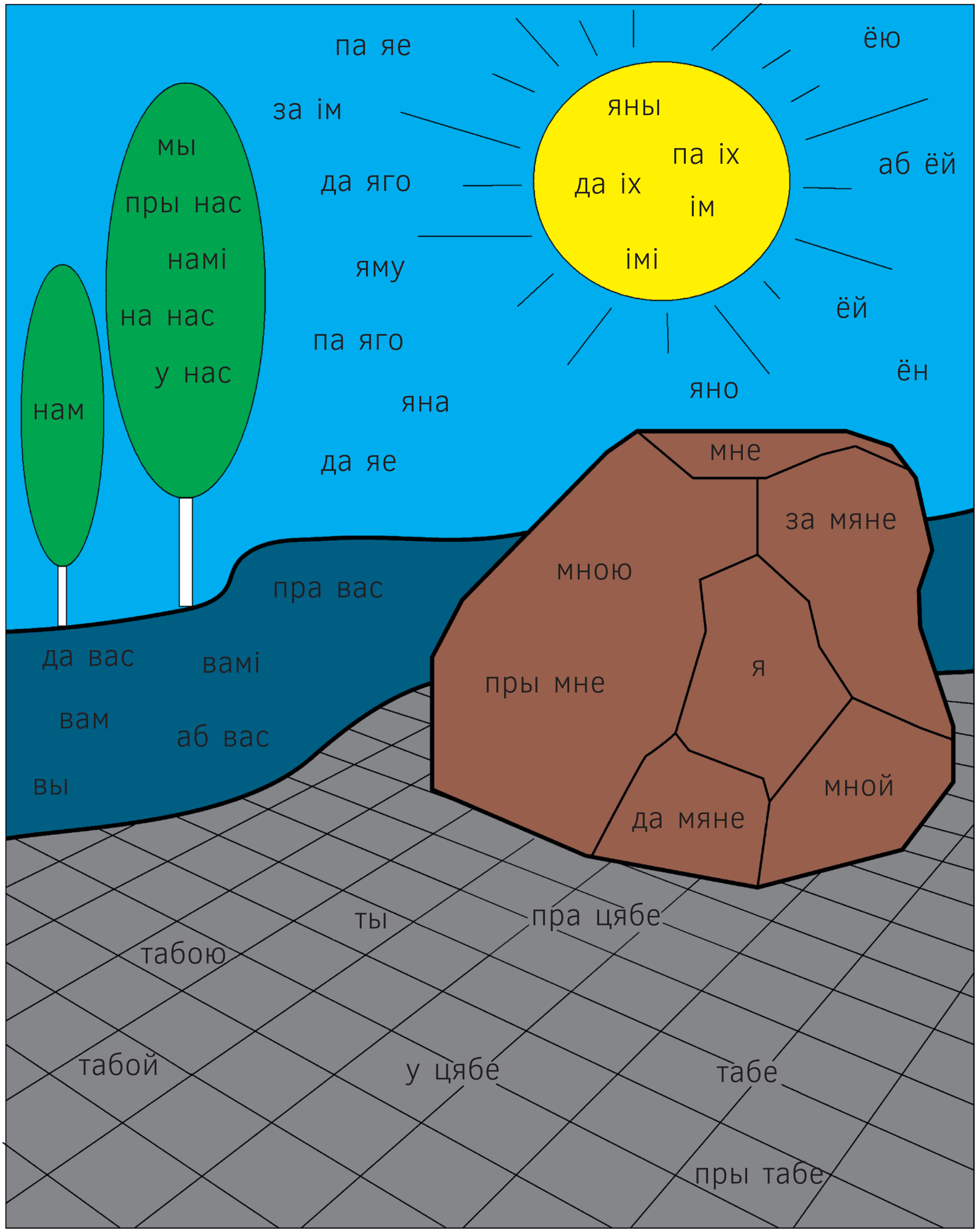

Спампавана з сайта www.aversev.by

Дзеяслоў

Змяненне дзеясловаў па часах і ліках

1 ручай *цячэ*
ластаўкі *лятаюць*
агуркі *растуць*
горад *красуецца*
вучаніца *займаецца*

2 Не палажыўшы, не знойдзеш. Адклад не ідзе на лад. Калі здолееш узяцца за справу — і снег загарыцца, а не здолееш — і масла не ўспыхне. Адна галавешка і ў печы не гарыць, а дзве і ў полі не гаснуць.

3 Салдат (*што зрабіў*?) падкруціў вусы. (*Што зрабілі*?) Памылі салдатавы памочнікі шынель і (*што зрабілі*?) пацягнулі на бераг (*што рабіць*?) сушыць. (*Што зрабіла*?) Убачыла гэта царская дачка з палаца — (*што зрабіла*?) здзівілася.

(*Што зрабіў*?) Стаў салдат мужам царскай дачкі, а (*што рабіць*?) жыць у палацы (*што робіць*?) не хоча. (*Што зрабіў*?) Сабраў ён сваё войска і (*што зрабіў*?) пайшоў на цара вайною. (*Што зрабіла*?) Заплакала жонка і сама (*што зрабіла*?) паехала з бацькам на вайну.

4 Кветка (*што зрабіла*?) адцвіла (*пр. ч., адз. л.*);
сябры (*што зрабілі*?) сустрэліся (*пр. ч., мн. л.*);
дзіця (*што зробіць*?) намалюе (*буд. ч., адз. л.*);
вучні (*што робяць*?) займаюцца (*цяп. ч., мн. л.*);

Спампавана з сайта www.aversev.by

параход (*што зрабіў?*) адплыў (*пр. ч., адз. л.*);
майстар (*што робіць?*) працуе (*цяп. ч., адз. л.*).

5 Вецер гуляе, *вые*, *дзьме*, *здувае* (*цяп. ч.*).
Зоркі ззялі, *свяцілі*, *мільгалі* (*пр. ч.*).
Агонь гарыць, *асвятляе*, *грэе* (*цяп. ч.*).
Машына паедзе, *паімчыць*, *павязе* (*буд. ч.*).

Змяненне дзеясловаў прошлага часу па родах. Суфіксы дзеясловаў прошлага часу

1 Вучаніца *пісала*, *чытала*.
Вучань *пісаў*, *чытаў*.
Дзіця *пісала*, *чытала*.

Сястра *гуляла*, *скакала*.
Брат *гуляў*, *скакаў*.
Кацяня *гуляла*, *скакала*.

Машына *ехала*, *круцілася*.
Аўтобус *ехаў*, *круціўся*.
Кола *ехала*, *круцілася*.

2

	ён	**яна**	**яно**
расцвітаць	*расцвітаў*	*расцвітала*	*расцвітала*
ісці	*ішоў*	*ішла*	*ішло*
зайсці	*зайшоў*	*зайшла*	*зайшло*
знайсці	*знайшоў*	*знайшла*	*знайшло*
прасіць	*прасіў*	*прасіла*	*прасіла*
надзець	*надзеў*	*надзела*	*надзела*

Спампавана з сайта www.aversev.by

3 зелянела — *зелянелі*
выглядаў — *выглядалі*
маляваў — *малявалі*
расло — *раслі*
узняло — *узнялі*
шукала — *шукалі*
слухаў — *слухалі*
плыў — *плылі*
збірала — *збіралі*
працаваў — *працавалі*
цвіла — *цвілі*
касіў — *касілі*
пісала — *пісалі*
выглянуў — *выглянулі*

4 ● Жар-птушка зляцела (*пр. ч., ж. р.*) на зямлю. Тут яна ўбачыла (*пр. ч., ж. р.*) пачастункі.

● Узяў (*пр. ч., м. р.*) Іван гэты клубок і пусціў (*пр. ч., м. р.*) перад сабою.

● Пакланіўся (*пр. ч., м. р.*) Іван старой бабульцы.

● Крумкач выдру дзюбаю біў (*пр. ч., м. р.*). А выдра крумкача зубамі грызла (*пр. ч., ж. р.*).

5 Малюе — *малявалі*.
Цвіце — *цвілі*.
Зеляне — *зелянелі*.
Прынёс — *прынеслі*.

Неазначальная форма дзеяслова

1 Што рабіць? *Маляваць*, *жыць*, *любіць*, *гуляць*, *цвісці*
Што зрабіць? *Выступіць*, *намаляваць*, *пражыць*, *палюбіць*, *прагуляць*, *адцвісці*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

2 што рабіць?	пр. час	цяп. час	буд. час
мыць	*мыў(-ла)*	*мыю*	*буду мыць*
шукаць	*шукаў(-ла)*	*шукаю*	*буду шукаць*
чытаць	*чытаў(-ла)*	*чытаю*	*буду чытаць*
вучыць	*вучыў(-ла)*	*вучу*	*буду вучыць*

3 Заставіць, падставіць, выставіць, адставіць, прыставіць.

Засадзіць, падсадзіць, высадзіць, адсадзіць, прысадзіць.

Занесці, паднесці, вынесці, аднесці, прынесці.

Забегчы, падбегчы, выбегчы, адбегчы, прыбегчы.

Заехаць, пад’ехаць, выехаць, ад’ехаць, прыехаць.

4 Ахоўваць (каго?) *сябра* (*В. с.*), (што?) *краіну* (*В. с.*); пісаць (каму?) *бабулі* (*Д. с.*), (аб кім?) *аб жывёлах* (*М. с.*); агледзець (каго?) *дзяўчынку* (*В. с.*), (што?) *дом* (*В. с.*); напісаць (каму?) *матулі* (*Д. с.*), (што?) *навіны* (*В. с.*); вучыць (каго?) *дзяцей* (*В. с.*), (што?) *верш* (*В. с.*).

5 Чытаць — *прачытаць*; лічыць — *палічыць*; рашыць — *вырашыць*; маляваць — *намаляваць*; грымець — *праграмець*; ззяць — *заззяць*; звінець — *празвінець*; жадаць — *пажадаць*.

Правапіс дзеясловаў на *-ся*, *-цца*

1 Хто (*што робіць*?) не ляніцца, той справай сваёй (*што робіць*?) ганарыцца. Трэба (*што зрабіць*?) нахіліцца,

Спампавана з сайта www.aversev.by

каб з ручая (*што зрабіць*?) напіцца. У чужым краі толькі вецер (*што зробіць*?) зжаліцца. З якім (*што зробіш*?) пазнаешся, такім сам (*што зробіш*?) станешся.

2 Лячуся — *цяп. ч., адз. л.*, вылечымся — *буд. ч., мн. л.*, лячылася — *пр. ч., адз. л.*, лечыцца — *цяп. ч., адз. л.*, вылечацца — *буд. ч., мн. л.*, зменішся — *буд. ч., адз. л.*, зменімся — *буд. ч., мн. л.*, памяняліся — *пр. ч., мн. л.*, мяняецца — *цяп. ч., адз. л.*, мяняешся — *цяп. ч., адз. л.*, змяніліся — *пр. ч., мн. л.*, памяняецца — *буд. ч., адз. л.*

4 Я пад'ехаў да рэчкі. Мне вельмі захацелася выкупацца. Вада ад сонца змянілася, зазіхацела. Рэчка пераліваласся рознымі колерамі. Я зайшоў у ваду і купаўся доўга і з задавальненнем. Накупаўся, выйшаў на бераг і паехаў далей.

5 Лячыць — *лячуся, лечацца*;
мыць — *памыецеся, памыецца*;
мяняць — *мяняемся, мяняецца*.

Змяненне дзеясловаў цяперашняга і будучага часу па асобах і ліках (спражэнне)

2 Птушка ляціць (*3-я ас., адз. л.*); сябар ідзе (*3-я ас., адз. л.*); мы чытаем (*1-я ас., мн. л.*); я мыюся (*1-я ас., адз. л.*); настаўніца сустракае (*3-я ас., адз. л.*); сонейка ўстае (*3-я ас., адз. л.*).

Спампавана з сайта www.aversev.by

3

Неазначальная форма		*хваліць*
1-я асоба:	адз. л. (я)	*пахвалю*
	мн. л. (мы)	*пахвалім*
2-я асоба:	адз. л. (ты)	*пахваліш*
	мн. л. (вы)	*пахваліце*
3-я асоба:	адз. л. (ён, яна, яно)	*пахваліць*
	мн. л. (яны)	*пахваляць*

Неазначальная форма		*прасіць*
1-я асоба:	адз. л. (я)	*запрашу*
	мн. л. (мы)	*запросім*
2-я асоба:	адз. л. (ты)	*запросіш*
	мн. л. (вы)	*запросіце*
3-я асоба:	адз. л. (ён, яна, яно)	*запросіць*
	мн. л. (яны)	*запросяць*

4

Неазначальная форма		*працаваць*
1-я асоба:	адз. л. (я)	*працую*
	мн. л. (мы)	*працуем*
2-я асоба:	адз. л. (ты)	*працуеш*
	мн. л. (вы)	*працуеце*
3-я асоба:	адз. л. (ён, яна, яно)	*працуе*
	мн. л. (яны)	*працуюць*

Неазначальная форма		*вучыцца*
1-я асоба:	адз. л. (я)	*вучуся*
	мн. л. (мы)	*вучымся*
2-я асоба:	адз. л. (ты)	*вучышся*
	мн. л. (вы)	*вучыцеся*
3-я асоба:	адз. л. (ён, яна, яно)	*вучыцца*
	мн. л. (яны)	*вучацца*

Спампавана з сайта www.aversev.by

5 Дрэва расце (*3-я ас.*, *адз. л.*); тата бяжыць (*3-я ас.*, *адз. л.*); дзеці гуляюць (*3-я ас.*, *мн. л.*); ты малюеш (*2-я ас.*, *адз. л.*); я працую (*1-я ас.*, *адз. л.*).

Правер сябе

1 Не хадзіў — *хадзіць*, не плавае — *плаваць*, не крыўдзіла — *крыўдзіць*, не вучылася — *вучыцца*, не губляў — *губляць*, не працавала — *працаваць*, не малюе — *маляваць*, не дзьме — *дзьмуць*.

2 Я берагу свае кнігі. — *Берагчы кнігі.*

Турысты падымаліся на гару. — *Падымацца на гару.*

Мы добра вучымся ў школе. — *Вучыцца ў школе.*

3 Моцна дуб стаіць (*адз. л.*, *цяп. ч.*). *Ён* (*3-я ас.*) ніколі не гнецца (*адз. л.*, *цяп. ч.*) ад ветру.

Зелянее (*адз. л.*, *цяп. ч.*) бярозка. *Яна* (*3-я ас.*) шуміць (*адз. л.*, *цяп. ч.*) сваім лісцем.

Сонца ўзыходзіць (*адз. л.*, *цяп. ч.*). *Яно* (*3-я ас.*) шле (*адз. л.*, *цяп. ч.*) наўкола святло.

Міша вучыцца (*адз. л.*, *цяп. ч.*) у чацвёртым класе. *Ён* (*3-я ас.*) добра вучыцца (*адз. л.*, *цяп. ч.*).

4 Дзеясловы адзіночнага ліку: *іду*, *ідзеш*, *спіць*.

Дзеясловы множнага ліку: *ідзяце*, *ідуць*, *размаўляюць*, *нясуць*.

Дзеясловы 1-й асобы: *іду*.

Дзеясловы 2-й асобы: *ідзеш*, *ідзяце*.

Дзеясловы 3-й асобы: *ідуць*, *размаўляюць*, *нясуць*, *спіць*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Першае і другое спражэнне дзеясловаў. Канчаткі дзеясловаў 1-й асобы адзіночнага ліку

1 *Пойдзем* (*буд. ч.*, *мн. л.*, *1-я ас.*, *I спр.*) заўтра вечарам у лес, *паслухаем* (*буд. ч.*, *мн. л.*, *1-я ас.*, *I спр.*) птушак, *адпачнём* (*буд. ч.*, *мн. л.*, *1-я ас.*, *I спр.*). Вожык *шукае* (*цяп. ч.*, *адз. л.*, *3-я ас.*, *I спр.*) сабе ежу, *робіць* (*цяп. ч.*, *адз. л.*, *3-я ас.*, *II спр.*) запасы на зіму. Зязюля *не будуе* (*цяп. ч.*, *адз. л.*, *3-я ас.*, *I спр.*) сабе гнязда, *не вырошчвае* (*цяп. ч.*, *адз. л.*, *3-я ас.*, *I спр.*) сваіх дзетак, таму што не можа іх *выкарміць* (*неазн. ф.*, *II спр.*). Пчолы многа і дружна *працуюць* (*цяп. ч.*, *мн. л.*, *3-я ас.*, *I спр.*), *збіраюць* (*цяп. ч.*, *мн. л.*, *3-я ас.*, *I спр.*) салодкі нектар, *вырабляюць* (*цяп. ч.*, *мн. л.*, *3-я ас.*, *I спр.*) з яго мядок. Лес *прачынаецца* (*цяп. ч.*, *адз. л.*, *3-я ас.*, *I спр.*), як толькі *засвеціцца* (*буд. ч.*, *адз. л.*, *3-я ас.*, *II спр.*) усход белай паласой.

2 Разважаць (*I* спр.) — *разважаю*;
сябраваць (*I* спр.) — *сябрую*;
збіраць (*I* спр.) — *збіраю*;
гаварыць (*II* спр.) — *гавару*.

3 Апускаю — *падымаю*, высахну — *вымакну*, успомню — *забуду*, сяджу — *стаю*, хвалю — *га́ню* (*крытыкую*), сустрэну — *прапушчу*, бягу — *стаю*.

4

	мы	вы	яны
нюхаць (*I* спр.)	*нюхаем*	*нюхаеце*	*нюхаюць*
танцаваць (*I* спр.)	*танцуем*	*танцуеце*	*танцуюць*

Спампавана з сайта www.aversev.by

снедаць (*I* спр.)	*снедаем*	*снедаеце*	*снедаюць*
прасіць (*II* спр.)	*просім*	*просіце*	*просяць*
хаваць (*I* спр.)	*хаваем*	*хаваеце*	*хаваюць*

5 Гудзець (*II* спр.), называю (*I* спр.), помніць (*II* спр.), палоць (*I* спр.), коле (*I* спр.), ляцяць (*II* спр.), ставіць (*II* спр.), чысцяць (*II* спр.), адказваеш (*I* спр.).

Канчаткі дзеясловаў 3-й асобы множнага ліку I і II спражэння

2 Вучыць — *вучаць* (*II* спр.);
працаваць — *працуюць* (*I* спр.);
глытаць — *глытаюць* (*I* спр.);
ляжаць — *ляжаць* (*II* спр.);
спяваць — *спяваюць* (*I* спр.);
вазіць — *возяць* (*II* спр.);
званіць — *звоняць* (*II* спр.).

3 Па садзе *гуляюць* (*I спр.*), дрэвы *садзяць* (*II спр.*), пісьмо *пішуць* (*I спр.*), песню *спяваюць* (*I спр.*), посуд *мыюць* (*I спр.*), сукенку *прасуюць* (*I спр.*), практыкаванне *спісваюць* (*I спр.*), часопіс *чытаюць* (*I спр.*).

4 *Салаўі спяваюць* (*I спр.*). *Жаўрукі звіняць* (*II спр.*). *Івалгі свішчуць* (*I спр.*). *Сарокі трашчаць* (*II спр.*). *Дзятлы стукаюць* (*I спр.*). *Совы крычаць* (*II спр.*). *Пеўні кукарэкаюць* (*I спр.*).

Спампавана з сайта www.aversev.by

Канчаткі дзеясловаў 1-й асобы множнага ліку I і II спражэння

2 Чытаю — *чытаем* (*I* спр.);
іду — *ідзём* (*I* спр.);
паважаю — *паважаем* (*I* спр.);
думаю — *думаем* (*I* спр.);
вучу — *вучым* (*II* спр.);
ляжу — *ляжым* (*II* спр.);
стаўлю — *ставім* (*II* спр.);
гляджу — *глядзім* (*II* спр.);
цвіту — *цвіцём* (*I* спр.).

3 Шукаем (*1-я ас.*, *I спр.*), збіраем (*1-я ас.*, *I спр.*), бачым (*1-я ас.*, *II спр.*), дагонім (*1-я ас.*, *II спр.*), разглядаем (*1-я ас.*, *I спр.*), глядзім (*1-я ас.*, *II спр.*), палезем (*1-я ас.*, *I спр.*), губляем (*1-я ас.*, *I спр.*), убачым (*1-я ас.*, *II спр.*), складзём (*1-я ас.*, *I спр.*), заўважаем (*1-я ас.*, *I спр.*), выйдзем (*1-я ас.*, *I спр.*).

Канчаткі дзеясловаў 2-й асобы адзіночнага ліку I і II спражэння

2 Лавіць (*II* спр.) — *ловіш*;
гатаваць (*I* спр.) — *гатуеш*;
патануць (*I* спр.) — *патонеш*;
накрыць (*I* спр.) — *накрыеш*;
атуліць (*II* спр.) — *атуліш*;
прыспешваць (*I* спр.) — *прыспешваеш*;

Спампавана з сайта www.aversev.by

плакаць (*I* спр.) — *плачаш*;
варыць (*II* спр.) — *варыш*;
свяціць (*II* спр.) — *свеціш*.

3 малюю — *малюеш*
бачу — *бачыш*
страляю — *страляеш*
працую — *працуеш*
плыву — *плывеш*

бегаю — *бегаеш*
адыходжу — *адыходзіш*
чую — *чуеш*
запісваю — *запісваеш*
выбіваю — *выбіваеш*

4 *Цяп. ч.*: Кошка сядзіць (*3-я ас.*) на акне і старанна мыецца (*3-я ас.*) лапкай. Слёзы коцяцца (*3-я ас.*) па шчочках дзяўчынкі, а мама яе супакойвае (*3-я ас.*). Бабры валяць (*3-я ас.*) дрэвы, робяць (*3-я ас.*) на рацэ запруды. Красуе (*3-я ас.*) і хвалюецца (*3-я ас.*) на лёгкім ветрыку спелае жыта.

Буд. ч.: Зоркі задрыжаць (*3-я ас.*), засвецяцца (*3-я ас.*), пачнуць (*3-я ас.*) пераліваццa рознымі колерамі. Сонца ўзнімецца (*3-я ас.*) вышэй і сагрэе (*3-я ас.*) зямлю. Раніцай дзьмухаўцы прачнуцца (*3-я ас.*), заўсміхаюцца (*3-я ас.*) адзін аднаму. Загарыцца (*3-я ас.*) неба адценнямі чырвонага і залатога.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Канчаткі дзеясловаў 2-й асобы множнага ліку I і II спражэння

2 гаворыш — *гаворыце* ставіш — *ставіце*
бярэш — *берацé* працуеш — *працуеце*
будуеш — *будуеце* бачыш — *бачыце*
скачаш — *скачаце* ходзіш — *ходзіце*
блішчыш — *блішчыце* пішаш — *пішаце*

3

	мы	**вы**
саліць (*II* спр.)	*солім*	*соліце*
ехаць (*I* спр.)	*едзем*	*едзеце*
глядзець (*II* спр.)	*глядзім*	*гледзіцé*
запрашаць (*I* спр.)	*запрашаем*	*запрашаеце*
спаць (*II* спр.)	*спім*	*спіцé*
адказваць (*I* спр.)	*адказваем*	*адказваеце*

4

	1-я ас., адз. л. (*я*)	1-я ас., мн. л. (*мы*)
працаваць	*працавала* / *працаваў*	*працавалі*
вучыць	*вычыла* / *вучыў*	*вучылі*
чытаць	*чытала* / *чытаў*	*чыталі*
падаць	*падала* / *падаў*	*падалі*
цвісці	*цвіла* / *цвіў*	*цвілі*

	2-я ас., адз. л. (*ты*)	2-я ас., мн. л. (*вы*)
	працавала / *працаваў*	*працавалі*
	вучыла / *вучыў*	*вучылі*

Спампавана з сайта www.aversev.by

чытала / *чытаў*	*чыталі*
падала / *падаў*	*падалі*
цвіла / *цвіў*	*цвілі*

Канчаткі дзеясловаў 3-й асобы адзіночнага ліку I і II спражэння

2

	адз. л., ж. р.	адз. л., м. р.
ісці	*ішла*	*ішоў*
пісаць	*пісала*	*пісаў*
ляцець	*ляцела*	*ляцеў*
глядзець	*глядзела*	*глядзеў*
спаць	*спáла*	*спаў*

адз. л., н. р.	мн. л.
ішло	*ішлі*
пісала	*пісалі*
ляцела	*ляцелі*
глядзела	*глядзелі*
спала	*спалі*

3 Вясна ідзе (*I спр.*).
Песня льецца (*I спр.*).
Лес маўчыць (*II спр.*).
Сонейка смяецца (*I спр.*).
Палі шумяць (*II спр.*).
Рэкі спяць (*II спр.*).
Шчокі гараць (*II спр.*).

Спампавана з сайта www.aversev.by

4 *Павява*[*е*] (*I спр.*) цёплы ветрык. *Раста*[*е*] (*I спр.*) апошні снег у лесе. Звяры *прадчува*[*юць*] (*I спр.*) набліжэнне вясны. *Вярта*[*юц*]*ца* (*I спр.*) пералётныя птушкі.

Правер сябе

1 *Унізе*, *аб'язджаць*, *апетыт*.

2 Надыходзіў (*адз. л.*, *м. р.*) вечар. Сонейка апускалася (*адз. л.*, *н. р.*) ніжэй і даставала (*адз. л.*, *н. р.*) да самых верхавін высокіх сосен. Жучкі і конікі на лузе хаваліся (*мн. л.*) пад травінкі. Воблачкі станавіліся (*мн. л.*) ружовага колеру. Усё рыхтавалася (*адз. л.*, *н. р.*) да сну.

3 I спр.: *злучаць*, *напісаць*, *збудаваць*, *шаптаць*, *рыхтаваць*, *бегчы*.

II спр.: *касіць*, *спыніць*, *вазіць*, *адчыніць*, *расхваліць*, *крычаць*, *мучыць*, *бачыць*, *лячыць*.

5 Дзеясловы абазначаюць *дзеянне прадмета* і адказваюць на пытанні *што рабіць*? *што зрабіць*?

У сказах дзеясловы з'яўляюцца *выказнікамі*.

Дзеясловы змяняюцца па *часах*, *ліках* і *родах*.

Дзеясловы бываюць *прошлага*, *цяперашняга* і *будучага* часу.

Дзеясловы прошлага часу адказваюць на пытанні *што рабіў*? *што зрабіў*?

Дзеясловы цяперашняга часу адказваюць на пытанні *што робіць*? *што робяць*?

Дзеясловы будучага часу адказваюць на пытанні *што будзе рабіць*? *што зробіць*?

Спампавана з сайта www.aversev.by

Дзеясловы ў неазначальнай форме адказваюць на пытанні *што рабіць*? *што зрабіць*? Яны заканчваюцца на *-ць*, *-ці*, *-чы*.

У дзеясловаў у неазначальнай форме нельга вызначыць *час*, *лік*, *род*.

«Не» з дзеясловамі пішацца *асобна*.

Дзеясловы бываюць *адзіночнага* і *множнага* ліку.

Змяненне дзеясловаў цяперашняга і будучага часу па асобах і ліках называецца *спражэннем*. Асобу і лік дзеяслова можна вызначыць па *канчатку* і па *займенніку*, з якім спалучаецца дзеяслоў.

Каб вызначыць, да якога спражэння адносіцца дзеяслоў, трэба паставіць яго ў форму *3-й асобы множнага ліку*.

Дзеясловы I спражэння маюць канчаткі *-уць*, *-юць*. Дзеясловы II спражэння маюць канчаткі *-аць*, *-яць*.

Дзеясловы прошлага часу змяняюцца па *ліках*, а ў адзіночным ліку — па *родах*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Ажыві малюнкі

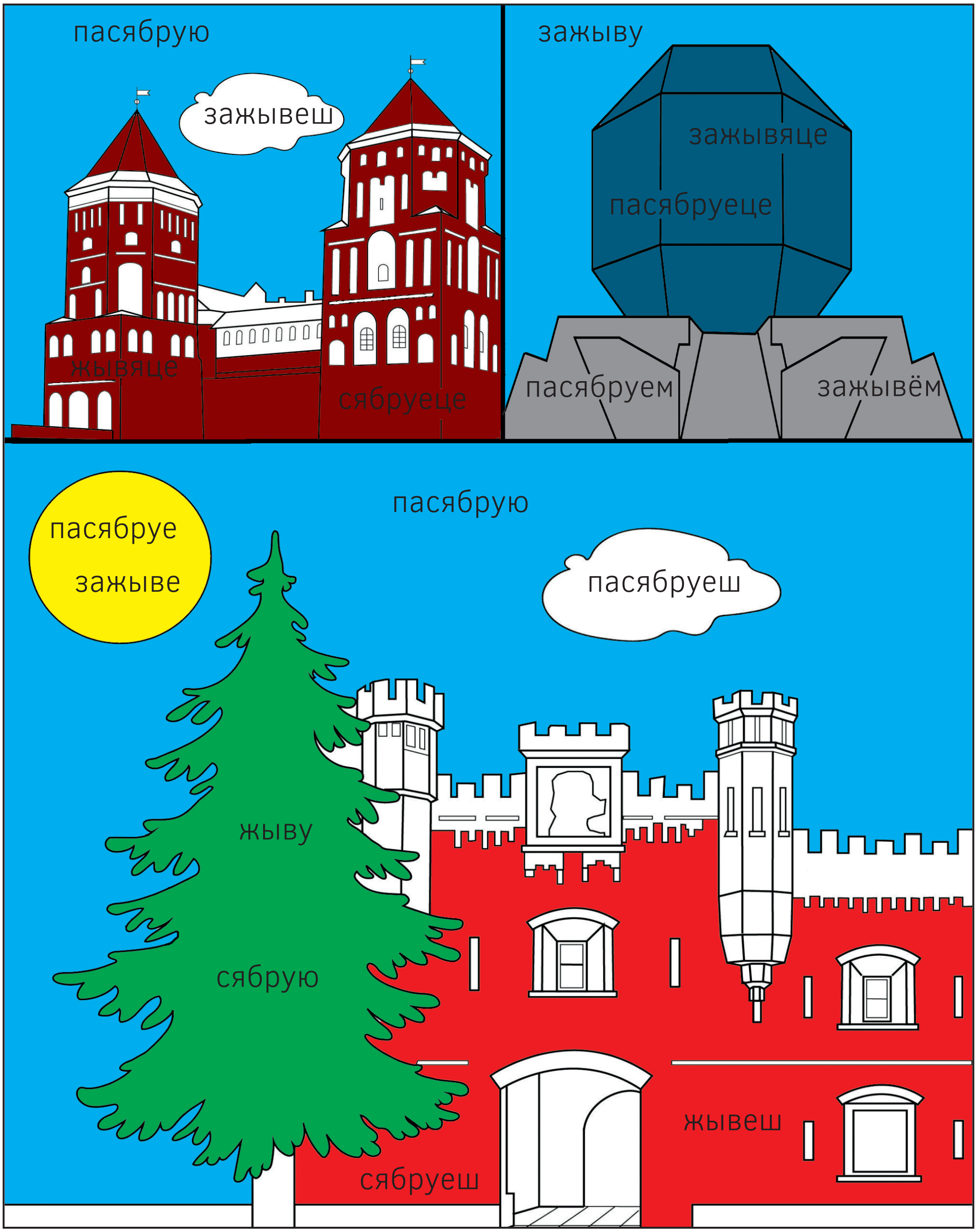

Спампавана з сайта www.aversev.by

Паўтарэнне вывучанага ў 4 класе

1 Ясік піша павольна, але прыгожа.
Алеся піша хутка, але неахайна.
Я прыйшоў не да цябе, а да твайго брата.

2 Сонца грэ*е* ўсё мацней і мацней. На дрэвах распускаюцца пупышкі. З цёпл*ых* краёў прылята*юць* да нас гракі, шпакі, дразды і іншыя пералётн*ыя* птушкі. Яны знішча*юць* шкодн*ых* насякомых, ч*ы*сцячы ад іх дрэвы, гр*а*дкі з гароднінай. Мы клапо*ц*імся аб птушк*ах*, ахоўва*ем* іх. Зараз у птушак гарачая пара. Яны буду*юць* гнёзды. Пазней вывед*уць* маленьк*іх* птушанят і буд*уць* карм*іць* іх насякомымі. Будуць чыст*ыя* нашы сады і агароды!

3 ~~ТШЕДШЕТАЕШТ ШТЕПТШАЕШТБШТЕАЕШЧТЕЭШЕТНЕТШНШТЕЯ~~! *Да пабачэння!*

Творчыя заданні

2 Летам ярка цвіце травяністы луг. Лугавыя кветкі пакрываюць траву. З іх атрымліваецца сапраўдны дыван. Ціха шэпчуцца паміж сабою травінкі і кветкі. Яны шэпчуць, што хутка прыйдзе восень.

3 Любит и уважает Серёжа своего старенького дедушку. Особенно он любит слушать рассказы деда. А старику

Спампавана з сайта www.aversev.by

есть что рассказать. Где только он не был, каких людей не видел! Купался дед в пяти больших морях. Ловил рыбу в Днепре, Припяти, Немане, даже Волге. За плечами у дедушки много интересных случаев. Сейчас дед живёт в Минске и помогает воспитывать внуков и правнуков.

4 Светлымі днямі і цёмнымі начамі бяжыць з крутой гары празрысты ручай. Праліўныя дажджы добра сілкуюць яго. Бяжыць пераліўчаты ручай і ў марозныя дні. Насоўваецца на яго ледзяная корка. Але смелы ручаёк не здаецца. Ён струменіцца пад халоднай коркай лёду.

5 Однажды я пошёл ловить рыбу. Меня не было дома целый день. Я наловил много рыбы. По дороге домой меня застала (застигла) гроза. Надо мной гремел гром, блестела молния. От дождя на мне промокла одежда.

6

Вечар

Сонца пачынала заходзіць. Доўгія цені ўпалі на паляны. Павольна надыходзіў (насоўваўся) змрок. Забялеў туман. Засерабрылася поле. Пачалі лётаць у паветры начныя жукі. З-за лесу паказаўся месяц. На небе сталі загарацца зоркі. Усюды пануе цішыня.

Спампавана з сайта www.aversev.by

ВЫДАВЕЦТВА
АВЕРСЭВ

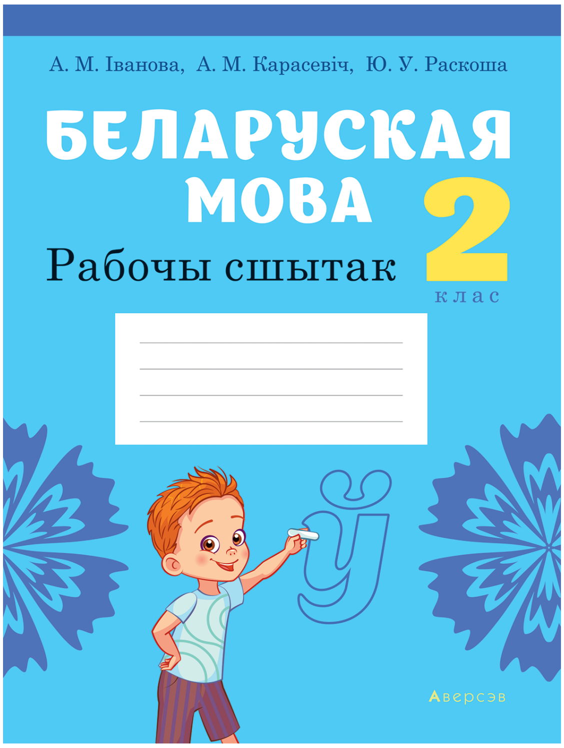

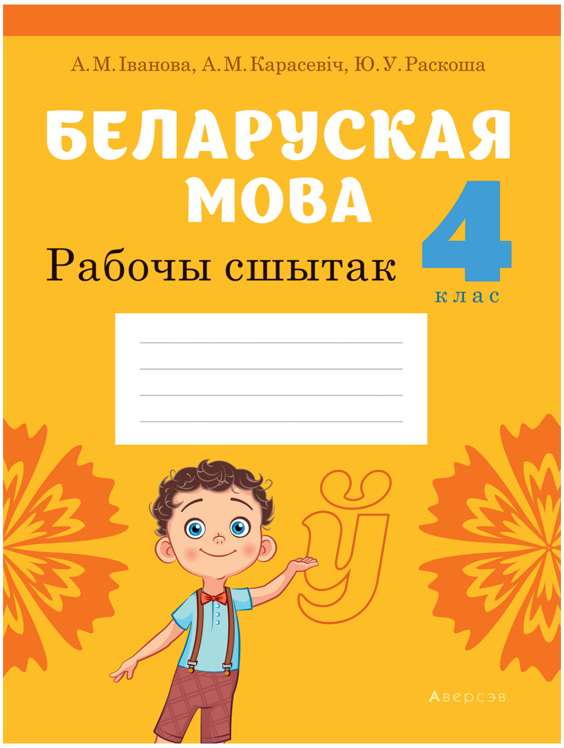

Беларуская мова. 2 клас. Рабочы сшытак

Беларуская мова. 4 клас. Рабочы сшытак

Сшыткі (аўтары *А. М. Іванова*, *А. М. Карасевіч*, *Ю. У. Раскоша*) адпавядаюць вучэбным праграмам і зместу падручнікаў па беларускай мове і літаратурным чытанні. У дапаможніках прапануюцца цікавыя творчыя заданні розных узроўняў складанасці, што дазволіць школьнікам праверыць і замацаваць атрыманыя на ўроках веды. Рэалізаваны ў выданнях прынцып міжпрадметных сувязей будзе садзейнічаць комплекснаму засваенню вучэбнага матэрыялу.

У серыю таксама ўваходзіць сшытак для 3 класа.

aversev.by
Поўны каталог вучэбнай літаратуры, карысныя матэрыялы, а таксама акцыі і спецыяльныя прапановы.